

În sprijinul unor practici polițienești
mai eficiente

Ghid pentru înțelegerea
și prevenirea creării
**profilurilor etnice
discriminatorii**

În sprijinul unor practici polițienești
mai eficiente

Ghid pentru înțelegerea
și prevenirea creării
**profilurilor etnice
discriminatorii**

Acest raport se referă la articolul 8, protecția datelor cu caracter personal, și articolul 21, nediscriminarea, cum sunt înscrise în Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene.

Declinarea răspunderii:

Dacă aveți nelămuriri privind această traducere, vă rugăm să consultați versiunea în limba engleză, care este versiunea originală și oficială a documentului.

Europe Direct este un serviciu destinat să vă ajute să găsiți răspunsuri la întrebările pe care vi le puneți despre Uniunea Europeană.

Un număr unic gratuit (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Unii operatori de telefonie mobilă nu permit accesul la numerele 00 800 sau pot factura aceste apeluri.

Numeroase alte informații despre Uniunea Europeană sunt disponibile pe internet pe serverul Europa (<http://europa.eu>).

O fișă catalografică figurează la sfârșitul prezentei publicații.

Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2010

ISBN 978-92-9192-495-0
doi:10.2811/42384

© Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, 2010
Reproducerea este permisă, cu excepția utilizării în scopuri comerciale, cu condiția ca sursa să fie recunoscută.

Tipărit în Belgia

TIPĂRIT PE HÂRTIE RECICLATĂ FĂRĂ CLOR (PCF)

Cuprins

Cuprinsul figurilor	4
Introducere	5
1. Ce reprezintă crearea unui profil?.....	8
1.1. Crearea profilurilor într-un context general	8
1.2. Crearea unui profil în contextul aplicării legii	11
1.2.1. Crearea profilurilor în cadrul aplicării legii	11
1.2.2. Crearea profilurilor prin extragerea datelor	13
2. Crearea unui profil etnic discriminatoriu	15
2.1. Ce se înțelege prin „discriminare”?	15
2.1.1. Tratatamentul diferențiat	16
2.1.2. Motive neîntemeiate	16
2.2. În ce mod se aplică discriminarea la crearea profilului etnic?	17
2.3. De ce crearea unui profil etnic discriminatoriu este ilegală?	19
2.4. Crearea profilului în limitele legalității	20
2.5. Discriminarea indirectă în contextul creării profilului etnic	24
3. Problemele ridicate de crearea unui profil etnic discriminatoriu în activitatea poliției și în cadrul comunităților	27
3.1. Sondajul EU-MIDIS	27
3.2. Crearea profilului etnic – este pur și simplu „o bună practică polițienească”?	34
3.2.1. Mutarea accentului de pe rasă sau etnie pe comportament	37
3.2.2. Limitele și potențialul negativ al creării profilului	38
3.3. Impactul negativ asupra indivizilor, comunităților și activității poliției	38
4. Combaterea creării unui profil etnic discriminatoriu.....	46
4.1. Îndrumări clare destinate ofițerilor de poliție	46
4.2. Instruire	51
4.3. Formulare de oprire și percheziționare	55
4.3.1. Monitorizare internă și depistarea disproporționalității	56
4.3.2. Mecanisme publice de tratare a plângerilor	59
4.4. Analiza comportamentală.....	60

4.5. Descrieri amănunțite ale suspecților și informații pertinente.....	62
4.6. Operațiuni desfășurate în mod corespunzător	63
4.7. Considerații pentru viitor	66

Recapitularea câtorva puncte importante din ghid	67
---	-----------

Cuprinsul figurilor

Figura 1: Persoane oprite de poliție în ultimele 12 luni.....	31
Figura 2: Incidența opririlor efectuate de poliție în ultimele 12 luni.....	33
Figura 3: Împrejurările și natura opririlor.....	43

Introducere

„Crearea profilului etnic” nu reprezintă o practică nouă în statele membre ale Uniunii Europene, dar se pare că aceasta a căpătat amploare în urma atentatelor teroriste din SUA (2001), de la Madrid (2004) și de la Londra (2005), precum și datorită amplificării îngrijorărilor legate de imigrația ilegală. Organizațiile interguvernamentale precum Organizația Națiunilor Unite, Consiliul Europei și Uniunea Europeană, precum și organizațiile neguvernamentale din domeniul protecției drepturilor omului și-au exprimat, la rândul lor, îngrijorarea. S-a afirmat în special că stabilirea profilurilor etnice nu se află în contradicție numai cu legislația privind discriminarea, ci produce și efecte sociale negative. Cu toate acestea, „practica alcătuirii profilului etnic” este, în general, raportată insuficient în Europa și înțeasă prea puțin în afara Regatului Unit. Regatul Unit se ocupă de problema creării profilurilor etnice discriminatorii din anii '80 și, drept urmare, a clădit o bază solidă de cercetare, precum și numeroase răspunsuri de politică la această problemă. Totuși, recunoașterea practicilor de creare a profilurilor etnice discriminatorii nu s-a bucurat de tot atâta atenție în alte state membre UE. Reflectând acest lucru, literatura de specialitate europeană provine în cea mai mare parte din Regatul Unit, ceea ce presupune că un mare număr de exemple utilizate pe tot cuprinsul ghidului au fost preluate din contextul britanic. Trebuie însă menționat că Uniunea Europeană și, în special, Parlamentul European, a identificat chestiunea creării profilurilor drept o problemă presantă în domeniul contraterorismului, al aplicării legii, al imigrației, al controlului vamal și de frontieră.⁽¹⁾ În acest sens, prezentul ghid își propune să familiarizeze cititorul interesat cu subiectul „creării profilului etnic”, ca practică și concept, și să îi suscite interesul în ceea ce privește potențialul acestuia de a discrimina și submina drepturile fundamentale.

Prezenta publicație este destinată în primul rând înalților funcționari ai poliției. Aceasta vizează o mai bună înțelegere a teoriei și practicii creării profilului etnic și plasarea acestuia într-un context juridic și social. În acest sens, ghidul explică utilizarea „creării profilului etnic” în contexte generale, în afara aplicării legii, în domenii precum cercetarea de piață. Apoi, abordează crearea unui profil etnic ca practică în contextul aplicării legii. În special, ghidul explică situațiile în care crearea unui profil pe criterii de rasă, etnie sau religie este considerată discriminatorie și deci ilegală și condițiile în care poate fi permisă referirea la astfel de caracteristici. Ghidul continuă cu analiza efectelor negative ale creării unui profil etnic discriminatoriu, eficacitatea acestuia ca instrument de aplicare

(1) A se vedea Recomandarea Parlamentului European către Consiliu din 24 aprilie 2009.

a legii, precum și metodele polițienești alternative și măsurile de protecție împotriva creării abuzive a profilurilor.

Ghidul utilizează frecvent formula „crearea unui profil etnic discriminatoriu” în locul formulei uzuale „crearea profilului etnic” pentru a descrie practica luării deciziilor de aplicare a legii exclusiv sau în special pe baza originii rasiale, etnice sau pe baza religiei unui individ. Această opțiune se datorează faptului că formula „crearea unui profil etnic” a fost utilizată frecvent de mass-media, de mediul academic și de organizațiile pentru apărarea libertăților civile fără a avea un sens precis sau unitar. Definiția „creării unui profil rasial” cea mai apropiată de o descriere europeană aprobată oficial aparține Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței (în continuare, ECRI): „Utilizarea de către poliție, fără justificare obiectivă și rezonabilă, a unor astfel de motive ca rasa, culoarea, limba, religia, naționalitatea sau originea națională sau etnică în activitățile de control, de supraveghere sau de investigare”.⁽²⁾ După cum a subliniat ECRI în Expunerea motivelor anexată la Recomandarea de politică generală nr. 11 și astfel cum se va discuta în capitolul al doilea, discriminarea directă nu poate fi niciodată justificată din punct de vedere legal, iar „justificarea rezonabilă” a unui tratament bazat pe rasă, etnie sau religie este posibilă numai în circumstanțe specifice și limitate.

Ghidul se concentrează pe analiza alcătuirii profilului în contextul menținerii ordinii publice, inclusiv al combaterii terorismului. Cu toate acestea, ghidul nu tratează crearea profilului în contextul chestiunilor legate de azil, imigrație sau control vamal, cazuri în care naționalitatea (și astfel indirect rasa, etnia sau religia) poate juca un rol specific în procesul de luare a deciziilor. Ghidul se limitează, de asemenea, la analizarea creării profilului în contextul efectuării operațiunilor de oprire și percheziționare. Astfel, acesta nu analizează crearea unui profil la nivelul altor funcții precum extragerea datelor, controlul rezidenților legali sau verificarea identității.

Ghidul conține numeroase exemple și „studii de caz” pentru a ilustra practicile și operațiunile polițienești care au dus la rezultate atât negative, cât și pozitive. Studiile de caz, cu excepția cazului în care se indică altfel, au fost furnizate de Universitatea din Warwick și de Open Society Justice Initiative (OSJI - Inițiativa juridică a Institutului pentru o Societate Deschisă).

Dorim să mulțumim participanților la reuniunea privind evaluarea *inter pares*, organizată în luna octombrie a anului 2009: doamnei Greet Elsinga, Comisar de poliție și Consilier superior la Academia de Poliție din Țările de Jos, domnului Karl-Heinz Grundboeck, Director al Departamentului de Formare Profesională

⁽²⁾ ECRI (2007), alineatul (1).

din cadrul Ministerului Federal al Afacerilor Interne din Austria și Secretar General al Asociației Colegiilor Europene de Poliție (ACEP), doamnei Maria Knutsson, lector principal la Colegiul Național de Poliție din Suedia, domnului Andre Konze, ofițer de poliție superior, Poliția Statală din landul Renania de Nord Westfalia (Germania) și domnului Murat Yildiz, consilier de formare profesională în cadrul Oficiului pentru problemele strategice în domeniul activității poliției al OSCE. Observații privind proiectul ghidului au fost, de asemenea, furnizate de domnul Simon Denison, din cadrul Oficiului pentru reforma justiției penale din Regatul Unit și de domnul James A. Goldston, Director executiv al Open Society Justice Initiative.

Acolo unde a fost posibil, s-au furnizat referințe scurte în notele de subsol. Referințele complete sunt menționate în bibliografia de la sfârșitul ghidului, precum și o listă de site-uri internet aparținând acelor organisme interguvernamentale ale căror documente sunt citate în mod frecvent.

1. Ce reprezintă crearea unui profil?

Acest capitol va defini conceptul și practica generală de „creare a unui profil”. Acesta este foarte răspândit în contextele comerciale, iar noi vom începe prin a-l explora în contextul cotidian. După explicarea principiilor fundamentale și a potențialelor riscuri pe care le prezintă crearea profilului, vom analiza modalitatea de aplicare a acestei practici în contextul aplicării legii.

1.1. Crearea profilurilor într-un context general

La un nivel foarte general, crearea profilurilor presupune clasificarea indivizilor în funcție de caracteristicile lor, fie că sunt „nemodificabile” (precum genul, vârsta, etnia, înălțimea) sau „modificabile” (precum obiceiuri, preferințe și alte elemente de comportament). Indivizii sunt adesea clasificați astfel de către societățile de asigurări în vederea estimării plăților primelor în funcție de riscuri (de exemplu, fumătorii sunt mai expuși la complicații medicale, fiind astfel posibil să li se impună plata unor prime mai mari pentru asigurările de sănătate) și de agențiile de marketing pentru a stabili produsele care trebuie promovate (de exemplu, cardurile de fidelitate ale supermarketurilor pot dezvălui obiceiurile legate de cumpărături ale unei persoane, care va primi ulterior detalii despre ofertele speciale pentru produsele pe care le achiziționează în mod frecvent).

Metoda de creare a unor astfel de profiluri este similară unei tehnici cunoscute sub numele de „analiză comportamentală”, prin care se fac conexiuni între tipare comportamentale (de exemplu, obiceiul de a cumpăra bere) și anumite caracteristici (bărbați cu vârsta cuprinsă între 18 și 35 de ani). Acest tip de profil se alcătuiește în trei etape:

- a. În primul rând, se colectează date și informații anonime în vederea stocării acestora în „depozite de date” (de regulă, un dispozitiv digital de stocare, spre exemplu, un hard-drive). De pildă, o simplă listă de răspunsuri la chestionare privind tiparele în achiziția de articole vestimentare.
- b. În al doilea rând, se lucrează la conectarea și corelarea variabilelor relevante și la crearea de noi categorii de informații. Acest proces se numește „extragerea datelor” și se realizează, de regulă, cu ajutorul unor programe de calculator. În locul vizualizării informațiilor sub formă de chestionare individuale, acestea pot apărea ca date colective sau de grup pentru a identifica, de exemplu, procentul de bărbați și femei și procentul persoanelor aparținând anumitor

categorii de vârstă care achiziționează anumite mărci și tipuri de articole vestimentare.

- c. În al treilea rând, informațiile respective sunt interpretate pentru a se emite o ipoteză privind comportamentul indivizilor. Acest proces se numește „inferență” deoarece din caracteristicile identificate se deduce un tipar comportamental. În anumite cazuri, „crearea profilului” denumește numai această ultimă etapă. De exemplu, informațiile ar putea sugera că un procent ridicat dintre persoanele care poartă o anumită marcă sau un anumit stil de haine sunt femei cu vârsta cuprinsă între 16 și 19 ani. De aici înțelegem faptul că profilul standard al unei persoane care poartă acea marcă și acel stil de haine este femeie, cu vârsta între 16 și 19 ani.

 Crearea profilului permite indivizilor să fie „clasificați în funcție de anumite caracteristici observabile cu scopul de a deduce ... alte caracteristici neobservabile”.⁽³⁾

Colectarea de date în vederea creării profilurilor a ridicat o serie de întrebări privind dreptul la protejarea datelor cu caracter personal, mai ales atunci când profilul creat este utilizat pentru luarea unor decizii importante, precum acordarea unui împrumut bancar. Pot apărea o serie de probleme, dintre care următoarele două sunt esențiale:

- a. În primul rând, se pot comite erori în crearea anumitor „categorii”. De exemplu, programul de extragere a datelor poate indica din greșeală o **corelație incorectă** între orientarea sexuală și eligibilitatea pentru obținerea unui credit, astfel încât probabilitatea nerambursării creditului să fie considerată mai ridicată în cazul bărbaților homosexuali. Ca urmare a acestei false clasificări, bărbații homosexuali pot întâmpina dificultăți în obținerea unui credit bancar. Un bărbat homosexual nu este numai victima unui tratament nefavorabil, căci decizia se bazează pe informații false de care acesta nu are cunoștință. Revenind la exemplul de mai sus referitor la îmbrăcăminte, există, de asemenea, posibilitatea **interpretării greșite a categoriilor**. Astfel, cu toate că majoritatea persoanelor care poartă o anumită marcă sau un anumit stil de haine sunt femei cu vârsta cuprinsă între 16 și 19 ani, aceasta nu înseamnă că toate tinerele aparținând acestei grupe de vârstă se îmbracă astfel. Cu alte cuvinte, indivizii reprezintă în mod frecvent excepția de la regulă. Prin urmare, profilurile colective generale pot

⁽³⁾ DINANT ET AL. (2009), p. 3.

duce la discriminarea persoanelor care nu se comportă conform profilului generic. Din acest motiv, experții solicită dreptul de a „modifica” (posibilitatea de a corecta informațiile), atunci când deciziile au fost luate prin respectarea automată a unui profil.⁽⁴⁾

- b. A doua problemă este ilustrată și prezentată în aceste exemple. Și anume, colectarea de informații considerate „sensibile” cum ar fi: rasa, etnia, orientarea sexuală, sexul, convingerile religioase, dizabilitățile sau vârsta. Persoanele aparținând minorităților care sunt definite de aceste trăsături sunt în prezent protejate prin legea împotriva discriminării. Dacă aceste caracteristici sunt utilizate ulterior ca bază pentru crearea unui profil, există un risc ridicat de discriminare împotriva persoanelor care aparțin acestor grupuri. Acest risc apare deoarece crearea profilului se bazează pe emiterea de ipoteze privind comportamentul indivizilor în funcție de o anumită caracteristică identificabilă. Astfel, dacă încercăm, de exemplu, să creăm un profil în funcție de rasă, suntem pregătiți să presupunem că multe persoane din rasa respectivă au preferințe, opinii sau comportamente similare. Întrucât această metodă de creare a profilului poate fi utilizată incorect, mai mulți experți în protecția datelor solicită interzicerea totală a colectării de date sensibile precum cele legate de rasă, etnie sau religie. În cazul în care, ca regulă generală, aceste informații nu sunt incluse în depozitele de date, se înlătură riscul creării unor profiluri discriminatorii.⁽⁵⁾

 Crearea unui profil oferă societăților posibilitatea de a-și adapta mai bine serviciile și produsele prin utilizarea caracteristicilor consumatorilor pentru a le oferi indicii privind preferințele și comportamentul acestora.

În sine, crearea unui profil poate constitui un instrument prețios, însă există riscul comiterii unor erori atunci când anumite caracteristici sunt asociate anumitor preferințe sau comportamente.

Există, de asemenea, pericolul ca profilurile constituite pe baza unor trăsături precum rasa, etnia sau religia să creeze stereotipuri nefavorabile și incorecte, ducând astfel la discriminare.

⁽⁴⁾ DINANT ET AL. (2009), p. 32.

⁽⁵⁾ DINANT ET AL. (2009), p. 33.

Următorul paragraf va prezenta modul în care crearea profilurilor este utilizată de către forțele de ordine.

1.2. Crearea unui profil în contextul aplicării legii

Prezentul ghid se limitează la tratarea creării unui profil în contextul menținerii ordinii publice, inclusiv în exercitarea autorității în materie de combatere a terorismului. Astfel, crearea unui profil nu este abordată în domeniul precum imigrația, azilul sau controlul vamal, unde naționalitatea (și prin urmare rasa, etnia sau religia) poate avea o altă importanță pentru luarea deciziilor. Crearea profilului poate avea loc ori de câte ori un ofițer de poliție deține competența pentru exercitarea autorității, în măsura în care decizia de a-și exercita autoritatea asupra anumitor persoane poate fi influențată de factori precum rasa, etnia sau religia. Autoritatea poate include:

- Verificarea identității
- Oprirea și percheziționarea pietonilor și vehiculelor
- Oprirea și percheziționarea în masă
- Împrăștierea unor grupuri
- Emiterea de avertismente, ordine de arestare sau de reținere
- Efectuarea de razii
- Operațiuni de supraveghere
- Extragerea datelor
- Politici anti-radicalizare

Prezentul ghid se va axa pe utilizarea profilurilor în cadrul exercitării autorității de oprire și percheziționare.

1.2.1. Crearea profilurilor în cadrul aplicării legii

În contextul aplicării legii, crearea unui profil poate constitui în sine o tehnică legitimă de investigație.⁽⁶⁾ Această procedură poate fi utilizată la soluționarea infracțiunilor deja comise sau la prevenirea comiterii unor infracțiuni viitoare. Această tehnică se numește crearea profilului infracțional.

⁽⁶⁾ M. Scheinin definește crearea profilului ca „asocierea sistematică a unor seturi de trăsături fizice, comportamentale și psihologice cu anumite infracțiuni și utilizarea acestora la luarea unor decizii de aplicare a legii”; a se vedea SCHEININ (2007), alineatul (33).

* Crearea profilului infracțional reprezintă utilizarea unor indicatori abstracți referitori la trăsături fizice, înfățișare sau comportament (precum etnia, stilul vestimentar, locațiile frecventate) care constituie baza acțiunii de aplicare a legii (precum oprirea și percheziționarea, arestarea, restricționarea accesului în anumite zone).

Profiluri bazate pe informații specifice

Crearea unui profil reprezintă, în modul cel mai evident, un instrument legitim pentru arestarea persoanelor suspectate de comiterea unei infracțiuni. Utilizarea unui profil care enumeră caracteristici aparținând anumitor suspecți ca instrument ajutător în arestarea acestora, este considerată, în mod specific, o abordare „de bun simț” în activitatea poliției. Profilul se bazează pe dovezi referitoare la un anumit eveniment sau pentru o serie de evenimente. Acest tip de „profil” poate fi denumit mai exact „descrierea suspectului”. Cu cât acesta este mai specific sau mai detaliat, cu atât se reduce posibilitatea să fie discriminatoriu și să se bazeze pe categorii generale de rasă, etnie sau religie (a se vedea mai jos).

Profiluri care nu se bazează pe informații specifice

Crearea profilului poate fi, de asemenea, un instrument legitim și util în identificarea persoanelor care pot comite o infracțiune în mod „ascuns” (ascunderea unor obiecte interzise) sau care este posibil să comită o infracțiune în viitor (se deplasează în vederea comiterii unui furt). Acesta are la bază ipoteze calificate ce derivă din experiență și instruire, punând mai mult **accent pe comportament** decât pe caracteristici rasiale, etnice sau religioase. De exemplu, poliștii pot utiliza profiluri care le sugerează să caute indivizi care vizitează în mod repetat anumite locații, care se întâlnesc și fac schimb de genți înainte să se despartă, care manifestă un comportament imprevizibil sau nervos sau care fac, în mod repetat, achiziții semnificative, achitând numai în numerar. În cazul profilurilor care se bazează în mare măsură pe tipuri de comportament, posibilitatea de a fi considerate discriminatorii pe motive de rasă, etnie sau religie este mai redusă (a se vedea mai jos).

După cum se va discuta mai jos, crearea profilului poate deveni problematică dacă nu există informații specifice care să faciliteze identificarea suspectilor individuali, iar profilurile se bazează mai mult pe caracteristici generale precum rasa, etnia sau religia și mai puțin pe comportament. Dacă poliția asociază în

mod curent minoritățile având o anumită origine rasială sau etnică sau o anumită convingere religioasă cu un comportament infracțional, crearea profilului poate deveni discriminatorie deoarece decizia poliției de a acționa este determinată de rasa, etnia sau religia unui individ, și nu de factori comportamentali de o mare relevanță. Utilizarea creării profilurilor în mod discriminatoriu din punct de vedere rasial nu este numai ilegală, fiind contestată însăși eficiența acesteia în combaterea infracțiunilor (subiectul va fi tratat în capitolele următoare).

Crearea unui profil se poate efectua la nivel organizațional și/sau operațional. Este relativ ușor să se identifice crearea în mod ilegal a unui profil discriminatoriu la nivel organizațional. Acest lucru se întâmplă, de exemplu, atunci când la nivel înalt (la nivel de guvern sau comandament) se emit instrucțiuni precise, verbale sau scrise, prin care polițiștilor li se solicită să își exercite autoritatea pe anumite grupuri.

La nivel operațional, crearea unui profil se poate produce într-un mod mai subtil, atunci când fiecare polițist poate aplica stereotipuri sau generalizări bazate pe rasă, etnie sau religie. Această practică poate fi motivată în mod conștient de prejudecăți personale sau este posibil ca polițiști să nu realizeze posibila creștere a nivelului la care aplică generalizări sau stereotipuri. (7)

1.2.2. Crearea profilurilor prin extragerea datelor

Astfel cum se menționează mai sus, acest ghid vizează crearea unui profil etnic în contextul efectuării operațiunilor polițienești de oprire și percheziționare a persoanelor. Cu toate acestea, în vederea unei abordări complete, acesta va ilustra pe scurt, prin intermediul următorului studiu de caz, modul în care forțele de ordine pot utiliza „extragerea datelor” și „depozitele de date” într-un mod similar cercetătorilor de piață sau societăților de asigurări (astfel cum se menționează mai sus).

În urma atentatelor de la 11 septembrie 2001, poliția din Germania a efectuat o căutare computerizată în vederea depistării așa-zisilor „teroriști inactivi”, respectiv persoane instruite pentru a participa la viitoare atacuri, dar care, între timp, rămân integrate în societate și nu desfășoară nicio activitate care ar putea stârni suspiciuni. În acest scop, autoritățile au creat un profil, căutând: bărbați cu vârsta cuprinsă între 18 și 40 de ani; studenți sau absolvenți, de origine

(7) „Ca și în cazul altor practici sistemice, crearea profilului rasial poate fi conștientă sau incoștientă, intenționată sau neintenționată. Crearea profilurilor rasiale poate fi incoștientă.” *Regina/Campbell*, Hotărârea Tribunalului din Quebec (Secția penală) din data de 27 ianuarie 2005, alineatul (34).

musulmană sau care provin dintr-o anumită listă de 26 de țări. Căutarea a fost efectuată în perioada 2001-2003 evidențiind aproape 32 000 de persoane care întruneau toate criteriile. Datele personale a 200 000-300 000 de persoane au fost stocate în baza de date pe parcursul procesului. Cu toate acestea, căutarea computerizată de profiluri nu a dus la nicio arestare.

În anul 2006, Curtea Constituțională Federală a Germaniei s-a pronunțat asupra ilegalității acestei căutări bazate pe profiluri. S-a constatat încălcarea dreptului individual la autodeterminare privind datele cu caracter personal [articolul 2 alineatul (1) din Constituția Federală], precum și a articolului 1 alineatul (1) din Legea fundamentală privind protecția demnității umane. Curtea a constatat, în principiu, că extragerea datelor poate constitui un instrument legitim în menținerea securității naționale, dar că o încălcare atât de gravă a drepturilor omului (care stigmatiza, în special, cetățenii musulmani străini) ar putea fi justificată numai în cazul unui pericol iminent specific. În cazul de față, pericolul îl constituia un potențial atac. Deși Curtea nu a analizat dacă activitatea propriu-zisă de creare a unui profil a încălcat interdicția de discriminare, hotărârea demonstrează că extragerea propriu-zisă de date poate contraveni normelor privind protecția vieții private și a drepturilor omului.

2. Crearea unui profil etnic discriminatoriu

Termenul de „profil etnic” este utilizat la scară largă în mass-media, în rândul susținătorilor libertăților civile, de către experți juridici și politicieni. Cu toate acestea, termenul nu are un sens exact și este utilizat în diferite moduri. Utilizarea termenului de „profil etnic” pentru a descrie crearea ilegală de profiluri poate fi incorectă deoarece factori precum rasa, etnia sau religia pot face parte dintr-un profil fără a încălca legea. Prezentul capitol explică în ce caz crearea unui profil implicând rasa, etnia și religia este ilegală. Pentru a descrie situația respectivă se va utiliza formula „crearea unui profil etnic discriminatoriu”.

Crearea profilului etnic discriminatoriu implică:

- Tratarea unui individ într-un mod mai puțin favorabil comparativ cu alte persoane care se află într-o situație asemănătoare (cu alte cuvinte „discriminatorie”), de exemplu, prin efectuarea operațiunilor polițienești cum este cea de oprire și percheziționare.
- O decizie de a exercita autoritate polițienească bazată exclusiv sau în principal pe rasa, etnia sau religia individului respectiv.

În continuare sunt explicate pas cu pas cazurile care constituie discriminare. Acest concept va fi apoi aplicat creării unui profil.

2.1. Ce se înțelege prin „discriminare”?

În contextul creării profilurilor, discriminarea reprezintă, de regulă, discriminarea „directă”, care este ușor de identificat deoarece constă în aplicarea unui **tratament diferențiat** bazat pe **motive neîntemeiate**. În cuvintele Directivei privind egalitatea rasială ⁽⁸⁾, unul din principalele instrumente legislative care reglementează această problemă, discriminarea „se consideră a avea loc în situațiile în care o persoană este tratată mai puțin favorabil decât este, a fost sau ar fi tratată o altă persoană într-o situație comparabilă pe motive de origine rasială sau etnică”. Un exemplu tipic de discriminare ar fi oprirea unui membru

⁽⁸⁾ Articolul 2, Directiva 2000/43/CE din 29 iunie 2000 de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică [2000] JO L180/22.

al unei minorități etnice, suspectat de comiterea unei infracțiuni, pentru motivul *exclusiv sau principal* că persoana în cauză este membră a respectivei minorități etnice.

Discriminarea poate fi și „indirectă”. Acest aspect va fi discutat în secțiunea 2.5 de mai jos.

2.1.1. Tratamentul diferențiat

Tratamentul diferențiat în sine nu este neapărat inacceptabil. Pentru că suntem oameni, avem preferințe și facem alegeri pe baza acelor preferințe, indiferent dacă acestea sunt legate de convingeri profunde sau de capricii. În viața de zi cu zi, facem diferențe prin deciziile pe care le luăm legate de modul în care sau persoanele cu care socializăm, precum și în ceea ce privește elemente de bază din viața noastră precum preferințele alimentare sau vestimentare sau locul și modul în care ne facem cumpărăturile. Motivele noastre se pot baza chiar și pe prejudecăți considerate dăunătoare din punct de vedere social, precum sexismul sau rasismul.

Legea nu intervine în alegerile noastre atunci când acestea au un caracter strict personal. De exemplu, decizia unei femei de a nu accepta să ia lecții de conducere de la un bărbat, considerând că bărbații sunt agresivi și dezagreabili, poate fi considerată ca fiind sexistă, însă nu poate fi pedepsită prin lege, cu condiția ca o astfel de alegere să se limiteze la sfera privată a femeii respective. Totuși, dacă ar surveni o situație diferită, în care o femeie instructor auto ar refuza toți cursanții bărbați din aceleași motive, aceasta s-ar încadra în comportamentul discriminatoriu care afectează sfera publică.

2.1.2. Motive neîntemeiate

Tratamentul diferențiat înseamnă tratarea unei persoane în mod diferit (mai puțin favorabil) față de alte persoane care se află într-o situație relativ similară sau comparabilă. Acest tip de tratament nu este permis atunci când are loc într-un context „public” și se bazează pe motive „interzise”. Exemple de astfel de motive sunt menționate în mod explicit în diferitele directive de nediscriminare și includ: rasa sau etnia, vârsta, dizabilitățile, orientarea sexuală, sexul și convingerile religioase. Acest ghid se va axa pe motivele asociate creării profilului „etic”: rasa, etnia sau religia.

Astfel, dacă poliția tratează, de exemplu, o persoană în mod diferit față de alte persoane care se află într-o situație similară și dacă singurul sau principalul motiv de a proceda astfel îl reprezintă etnia sau religia persoanei în cauză, această abordare va constitui discriminare ilegală. Cu toate acestea, este extrem de dificil, în legislație și în practică, să se determine dacă o anumită decizie este luată *exclusiv* pe motive de etnie și religie fără a o pune în balanță cu alte considerente posibil relevante. Următoarele alineate vor studia această problemă și vor încerca să trateze complexitatea pe care o implică.

2.2. În ce mod se aplică discriminarea la crearea profilului etnic?

Există un principiu foarte bine definit în dreptul internațional, conform căruia **discriminarea directă pe motiv de rasă, etnie sau religie nu va fi niciodată justificată sau legală**. Această interdicție de discriminare directă este atât de fundamentală încât, în temeiul dreptului internațional, nu este permisă nici în situații de urgență publică.⁽⁹⁾ Aceste situații includ și amenințările importante la adresa securității maxime.

La data publicării acestui ghid, se pare că nicio instanță europeană nu a avut ocazia de a pronunța o hotărâre care să privească în mod **specific** conceptul de creare a unui profil etnic în contextul aplicării legii. Cu toate acestea, în ultimii ani, au existat o serie de cauze la nivel național și internațional în care au fost implicate persoane care au fost supuse unor controale ale poliției sau ale autorităților din domeniul imigrației. Cauzele respective au stabilit o serie de norme relevante pentru practica alcătuirii profilurilor, ilustrând discuția de mai jos.

O cauză din 2009 în care Comitetul Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului a constatat discriminare ilegală pe motive de creare a unor profiluri rasiale – deși termenul nu apare explicit în cadrul hotărârii – este cauza *Rosalind Williams Lecraft/Spania*. Hotărârea este în mod special semnificativă, întrucât acesta este primul organism la nivelul ONU care emite o hotărâre împotriva controalelor de identitate efectuate de poliție pe motive de rasă și etnie. În acest caz, reclamanta a fost oprită de un agent de poliție pe peronul unei gări din Spania și i s-a cerut să își prezinte actele de identitate. Reclamanta a întrebat agentul de poliție de ce a fost singura persoană oprită pe peron și a primit următorul răspuns: „Pentru că sunteți de culoare.” Comitetul pentru Drepturile Omului a considerat că,

⁽⁹⁾ Articolul 4 alineatul (1) din Pactul internațional privind drepturile civile și politice (ICCPR). A se vedea COMITETUL PENTRU DREPTURILE OMULUI AL ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE (2001), alineatul (8); SCHEININ (2007), alineatul (41).

deși, în general, este legitim să se efectueze controale de identitate în interesul siguranței publice, al prevenirii infracționalității și al monitorizării imigrației ilegale, „atunci când autoritățile efectuează aceste controale, nu trebuie să se considere că anumite caracteristici fizice sau etnice ale persoanelor vizate indică situația posibil ilegală a acestora în țara respectivă. De asemenea, controalele de identitate nu trebuie efectuate astfel încât doar persoanele cu anumite caracteristici fizice sau origini etnice să fie vizate. Acest lucru nu numai că ar afecta negativ demnitatea celor afectați, dar ar contribui, de asemenea, la răspândirea atitudinilor xenofobe în rândul populației generale; de asemenea, ar fi în contradicție cu o politică eficientă de combatere a discriminării rasiale.”⁽¹⁰⁾

În contextul creării profilurilor, să ne imaginăm o operațiune de combatere a terorismului:

Într-o capitală europeană, poliția are autoritatea să oprească și să percheziționeze orice persoană pe care o suspectează a fi implicată în acte de terorism. Nu există informații specifice cu privire la persoanele implicate în posibilele atacuri, exceptând faptul că amenințarea se consideră a veni din partea unui grup care are legături cu gruparea Al-Qaeda. Ofițerii de poliție opresc un număr mult mai mare de tineri cu trăsături „islamice” sau „asiatice”⁽¹¹⁾ decât persoane aparținând altor grupuri etnice, întrucât această tipologie corespunde profilului terorist furnizat de comandanții lor.

În baza normelor stabilite de dreptul internațional și de diferitele cauze judecătorești, se pot formula următoarele concluzii cu privire la scenariul prezentat mai sus: atunci când ofițerii de poliție opresc anumite persoane, iar alegerea acestora se bazează exclusiv sau în principal pe rasa, etnia sau religia persoanelor, avem de-a face cu discriminare directă care este ilegală. Prin „motiv principal” se înțelege că acel ofițer nu ar fi oprit individul dacă acesta nu ar fi aparținut unei anumite rase, etnii sau religii. Cu toate că se acceptă ca rasa, etnia sau religia să reprezinte **unul** dintre factorii avuți în vedere de ofițer, acesta **nu poate constitui singurul sau principalul motiv** al opririi. Acest aspect este explicat în continuare.

⁽¹⁰⁾ Comunicarea nr. 1493/2006 *Rosalind Williams Lecraft/Spania*, 30 iulie 2009, punctul 7.2. Pentru perspectiva CEDO, a se vedea cauza nr. 55762/00 *Timishev/Rusia*, 13 decembrie 2005, discutată mai jos.

⁽¹¹⁾ Prin persoane cu trăsături „asiatice” se înțeleg persoanele originare din India, Pakistan sau Bangladesh.

- * Oprirea și pecheziționarea unui individ atunci când rasa, etnia sau religia acestuia reprezintă singurul sau principalul motiv al acestei proceduri se numește discriminare directă și este ilegală. ⁽¹²⁾

2.3. De ce crearea unui profil etnic discriminatoriu este ilegală?

Crearea profilului etnic este ilegală deoarece poate contribui la degradarea relațiilor dintre diferite grupuri sociale și deoarece constituie o ofensă adusă demnității umane. Această procedură este dăunătoare societății pentru că poate genera tensiuni și neîncredere în rândul diferitelor comunități, și ofensă adusă demnității umane pentru că ignoră faptul că fiecare dintre noi este unic. Legea impune ca fiecare persoană să fie tratată ca un individ. Deși este posibil ca extremiștii islamisti asociați cu amenințarea în cauză să aibă trăsături musulmane și asiatice, acest lucru nu poate genera ipoteza că toate persoanele cu trăsături musulmane sau asiatice sunt implicate în acte de terorism. ⁽¹³⁾ Așa cum explică Lordul Hope (un Lord judecător din Camera Lorzilor a Regatului Unit care s-a pronunțat în cauza *Gillan*):

„Principalul motiv pentru care se declară ilegalitatea discriminării de către o autoritate publică pe motive rasiale este acela că există posibilitate ca

⁽¹²⁾ Această declarație de principii nu reprezintă un citat direct din jurisprudență, ci este extras din argumentarea deciziilor majore în această problemă. A se vedea, de exemplu, Cauza nr. 55762/00 *Timishev/Russia*, CEDO, 13 decembrie 2005, punctul 58: „instanța consideră că niciun tratament diferențiat care se bazează în mod exclusiv sau într-o măsură hotărâtoare pe originea etnică a unei persoane nu poate fi justificat în mod obiectiv într-o societate contemporană democratică bazată pe principiul pluralismului și al respectării diferitelor culturi”. Prin analogie, a se vedea Cauza nr. 9214/80 *Abdulaziz, Cabales and Balkandali/Regatul Unit*, CEDO, 28 mai 1985, punctul 78. A se vedea, de asemenea, în acest sens: Comunicarea nr. 1493/2006 *Rosalind Williams Lecraft/Spain* a Consiliului ONU pentru Drepturile Omului, 30 iulie 2009, punctul 7.2; Observații finale ale CEDR (2002), alineatul (9); CEDR (2005), alineatul (20). A se vedea de asemenea: Lordul Hope în UKHL *R (privind acțiunea Gillan et al./Comisarul Poliției Metropolitane et al.* [2006] UKHL 12, alineatul (44); Baroneasa Hale în UKHL *R/Ofițerul pe probleme de imigrare din cadrul Aeroportului din Praga et al, ex p. Centrul european pentru drepturile romilor et al.* [2004] UKHL 55, alineatul (73).

⁽¹³⁾ Lordul Hope, explicând acest aspect în cauza *Gillan* face referire la declarația Baronesei Hale privind o politică a ofițerilor pentru imigrație de a trata călătorii romi cu mai multă suspiciune (în ceea ce privește intenția acestora de a solicita azil odată ajunși pe teritoriul Regatului Unit) decât pe restul călătorilor. Baroneasa Hale a declarat că un ofițer de poliție „poate acționa pe baza unor ipoteze privind membrii... grupului rasial în cauză, care sunt adesea adevărate și, în cazul în care sunt, ar oferi un motiv suficient pentru aplicarea aceluiași tratament mai puțin favorabil. Înșă, „ceea ce poate fi valabil pentru un grup, este posibil să nu fie valabil pentru un număr semnificativ de indivizi din acel grup”. UKHL *R/Ofițerul pentru imigrație din cadrul Aeroportului din Praga et al, ex p. Centrul european pentru drepturile romilor et al.* [2004] UKHL 55, alineatul (82). Baroneasa Hale îl citează pe Hartmann J din *Comisia pentru egalitatea de șanse/Directorul pentru Educație* [2001] HKLRD 690, alineatul (86).

impresiile privind comportamentul anumitor indivizi aparținând unui grup rasial să nu fie valabile pentru întregul grup.”⁽¹⁴⁾

Din motive similare, crearea profilului etnic discriminatoriu poate fi, de asemenea, considerată contraproductivă. Acțiunile desfășurate în temeiul unui profil alcătuit ilegal pot avea ca rezultat creșterea tensiunilor rasiale, alimentarea resentimentelor în rândul minorităților față de poliție și populația majoritară. În acest sens, Rețeaua de experți independenți în domeniul drepturilor fundamentale a Uniunii Europene a constatat:

„Consecințele tratării în mod diferit a unor persoane aflate în situații similare, în funcție de presupusa „rasă” sau de etnia acestora sunt [atât]... de ample, generând disensiuni și resentimente, cultivând stereotipuri și ducând la supra-incriminarea anumitor categorii de persoane, totodată consolidând astfel de asociații stereotipe între infracțiune și etnie, încât tratamentul diferențiat aplicat pe acest motiv ar trebui considerat, în principiu, ilegal indiferent de circumstanțe.”⁽¹⁵⁾

Atunci când relațiile cu publicul sunt afectate, acest lucru poate avea, de asemenea, un impact negativ asupra colectării de informații și asupra altor forme de cooperare cu comunitățile minoritare. Acest subiect este discutat în continuare.

2.4. Crearea profilului în limitele legalității

După cum s-a constatat în capitolul precedent, utilizarea unui profil nu este ilegală, reprezentând un instrument legitim în aplicarea legii. Următoarea secțiune analizează semnificația acestuia pentru forțele de ordine și clarifică diferența dintre activitățile sau politicile legale și cele ilegale de aplicare a legii în contextul creării profilului etnic.

Pentru ca exercitarea drepturilor de oprire și percheziționare să fie legală, aceasta trebuie să se bazeze pe un profil care să nu se refere exclusiv la apartenența

⁽¹⁴⁾ Hotărârea Lordului Hope în *R (privind acțiunea Gillan et al.)/Comisarul Poliției Metropolitane et al.* [2006] UKHL 12, alineatul (44). A se vedea hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în această cauză: Cauza nr. 4158/05 *Gillan și Quinton/Regatul Unit* CEDO, 12 ianuarie 2010.

⁽¹⁵⁾ REȚEAUA DE EXPERȚI INDEPENDENȚI ÎN DOMENIUL DREPTURILOR FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE (2006), alineatul (54).

rasială, etnică sau religioasă.⁽¹⁶⁾ Acest lucru nu înseamnă că rasa, etnia sau religia trebuie ignorate. Cu toate acestea, toți membrii publicului trebuie tratați în mod egal, cu excepția cazului în care există un motiv specific pentru a trata o persoană în mod diferit. În acest sens, Codul european de etică al poliției stipulează:

„Poliția trebuie să își desfășoare activitatea în mod corect, ghidându-se în special pe principiile imparțialității și nediscriminării.”⁽¹⁷⁾

Este posibil ca apartenența etnică, rasială sau religioasă să constituie unul dintre motivele pentru care un ofițer de poliție să intre în alertă, însă acesta trebuie să se bazeze și pe alți factori, a căror componență depinde de cerințele legislației naționale. În mod normal, punctul de pornire ar impune existența unor „motive rezonabile” pentru a forma o „suspiciune” (de exemplu, pe baza unui comportament suspicios sau neobișnuit într-un anumit context).⁽¹⁸⁾ În anumite cazuri, există un standard mai permisiv care poate permite exercitarea autorității pe baza intuiției profesionale.⁽¹⁹⁾

Desigur, oprirea și percheziționarea unei persoane care aparține unei minorități etnice, rasiale sau religioase nu este neapărat ilegală. Uneori etnia, rasa sau religia constituie un factor legitim de care ofițerii de poliție trebuie să țină cont. Să ne imaginăm, de exemplu, că informațiile disponibile sugerează faptul că va avea loc un jaf într-o anumită zonă a orașului și că acesta va fi comis de o organizație criminală de origine chineză. În aceste condiții, ofițerii de poliție au motive întemeiate să considere că apartenența rasială este relevantă pentru a stabili dacă o persoană poate deveni un posibil suspect.⁽²⁰⁾ Legea impune că trebuie să existe un motiv, altul decât rasa persoanei în cauză, pentru ca ofițerul să trateze acea persoană în mod diferit față de alți membri ai publicului. Motivul trebuie

⁽¹⁶⁾ Acest principiu se aplică chiar și atunci când autoritatea ofițerilor de poliție pare să fie foarte extinsă. De exemplu, secțiunile 44-47 din Legea privind terorismul din 2000 din Regatul Unit prevede emiterea unei autorizații de a opri orice persoană pentru a căuta anumite obiecte, fără a fi necesar să existe o suspiciune rezonabilă cu privire la comiterea unei infracțiuni. Cu toate acestea, Camera Lordilor din Regatul Unit a declarat că această autoritate trebuie exercitată în conformitate cu principiul nediscriminării. *R (privind acțiunea Gillan et al./Comisarul Poliției Metropolitane et al.* [2006] UKHL 12. A se vedea, de asemenea, hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în această cauză: Cauza nr. 4158/05 *Gillan și Quinton/Regatul Unit* CEDO, 12 ianuarie 2010.

⁽¹⁷⁾ COMITETUL DE MINIȘTRI AL CONSILIULUI EUROPEI (2001), alineatul (40).

⁽¹⁸⁾ COMITETUL DE MINIȘTRI AL CONSILIULUI EUROPEI (2001), alineatul (40).

⁽¹⁹⁾ Lordul Brown în UKHL *R (privind acțiunea Gillan et al./Comisarul Poliției Metropolitane et al.* [2006] UKHL 12, alineatele (78)-(79).

⁽²⁰⁾ Baroneasa Hale, UKHL *R/Ofițerul pentru imigrație din cadrul Aeroportului din Praga et al, ex p. Centrul european pentru drepturile romilor et al.* [2004] UKHL 55, alineatul (92). În mod similar, Lordul Scott în UKHL *R (privind acțiunea Gillan et al./Comisarul Poliției Metropolitane et al.* [2006] UKHL 12, alineatele (80), (81), (45).

să fie caracteristic persoanei respective.⁽²¹⁾ Motivul îl poate constitui faptul că se comportă în mod suspect sau transportă un obiect neobișnuit sau se evidențiază în alt mod.⁽²²⁾ De asemenea, persoana poate corespunde unei descrieri amănunțite existente. Important este ca etnia, rasa sau religia persoanei în cauză să nu reprezinte singurul sau principalul motiv pentru care aceasta a fost supusă unei opriri și percheziționării sau unei alte acțiuni a poliției.

Acest lucru nu înseamnă că, în anumite situații, ofițerilor de poliție li se interzice să oprească persoane aparținând numai unui anumit grup rasial sau religios, atâtu timp cât motivele nu se bazează exclusiv pe apartenența rasială, etnică sau religioasă a persoanelor în cauză. Să considerăm, de exemplu, un caz în care a fost implicat un grup de imigranți ilegali de altă rasă decât rasa albă care a decis să ocupe o clădire publică în semn de protest pentru refuzul de a li se acorda permise de ședere. Persoanele respective protestau astfel în mod deschis pentru faptul că șederea lor nu fusese recunoscută prin acordarea unui permis. Poliția a evacuat clădirea, reținând doar persoanele care protestau, iar din întâmplare, toate acele persoane erau de altă rasă decât rasa albă. Cu toate că poliția a oprit numai aceste persoane, aceasta nu se făcea vinovată de discriminare rasială sau etnică. S-a procedat astfel deoarece existau alte motive de a suspecta persoanele respective de comiterea unei infracțiuni (erau rezidenți ilegali). Motivele care au stat la baza acestei convingeri au fost recunoscute chiar de către persoanele în cauză. Motivul pentru care acestea au fost tratate diferit de alți membri ai publicului s-a datorat faptului că se aflau într-o situație obiectiv diferită, din moment ce au admis că sunt rezidenți ilegali.⁽²³⁾

Să ne imaginăm o situație ușor diferită în care niciunul dintre protestatari nu ar fi admis în mod deschis faptul că a comis o infracțiune. Dacă ofițerii ar fi fost nevoiți să oprească toate persoanele de altă rasă decât rasa albă în momentul evacuării clădirii, pentru simplul motiv că sunt de altă rasă, atunci ar fi fost vorba de discriminare. Ofițerii ar fi trebuit atunci să se bazeze pe alte motive pentru a suspecta persoanele respective, de exemplu pe comportamentul acestora.⁽²⁴⁾

⁽²¹⁾ „Una este să accepți faptul că originea etnică a unei persoane face parte din profilul acesteia (uneori chiar o parte importantă) și alta este (și este în mod clar inacceptabil) să crezi profilul unei persoane numai în funcție de etnia acesteia. Atunci când trebuie să ia o decizie dacă să își exercite sau nu autoritatea de oprire și percheziționare, ofițerii de poliție trebuie, în mod evident, să țină seama și de alți factori.” Lordul Brown în *UKHL R (privind acțiunea Gillan et al.)/Comisarul Poliției Metropolitane et al.* [2006] UKHL 12, alineatul (91).

⁽²²⁾ Lordul Scott în *UKHL R (privind acțiunea Gillan et al.)/Comisarul Poliției Metropolitane et al.* [2006] UKHL 12, alineatul (67).

⁽²³⁾ Aceasta este valabilă în Cauza nr. 51346/99 *Cissé/Franța* (Admisibilitate), CEDO, 16 ianuarie 2001.

⁽²⁴⁾ Situație similară celei din Comunicarea nr. 1493/2006 *Rosalind Williams Lecraft/Spania* a Consiliului ONU pentru Drepturile Omului, 30 iulie 2009, atunci când un ofițer a oprit o femeie pentru simplul motiv că era de culoare, suspectând-o automat că ar fi imigrant ilegal, cu toate că ofițerul în cauză nu avea niciun alt motiv să presupună acest lucru.

Să luăm în considerație un al doilea exemplu. În urma unei serii de jafuri brutale produse în Viena, Austria, presupuse a fi fost comise de doi infractori cu pielea închisă la culoare, organelor de poliție li s-a solicitat să oprească toate grupurile de persoane de culoare pentru a se li se verifica identitatea. În urma unui protest public, ordinul a fost modificat, fiind vizate „persoanele de culoare, de origine africană, în vârstă de aproximativ 25 de ani, 170 cm înălțime, de conformație athletică, purtând... jachete de fâș”.⁽²⁵⁾ În cursul unei zile, poliția a oprit și percheziționat 136 de bărbați de culoare fără ca vreunul dintre aceștia să fie suspectat că ar fi avut o legătură cu jafurile.⁽²⁶⁾

Oprirea persoanelor pe baza descrierii inițiale a suspectului este posibil să fie considerată un exemplu de discriminare directă, în timp ce utilizarea celui de-al doilea profil nu ar constitui probabil discriminare. Este evident faptul că etnia unui suspect este importantă pentru identificarea acestuia. Totuși, aceasta nu poate constitui singura bază pentru luarea unor măsuri de aplicare a legii împotriva respectivei persoane. Din analiza cazurilor prezentate anterior rezultă că „suspiciunea” care trebuie să apară pentru ca poliția să ia măsuri (indiferent dacă acestea constituie o cerință bazată pe „motive rezonabile” sau pe un standard mai permisiv) trebuie să se bazeze pe comportamentul unui individ sau pe alți factori similari care să îl evidențieze, și nu pe caracteristici precum rasa, etnia sau religia.

*** Crearea profilului va fi considerată discriminatorie (și deci ilegală) atunci când poliția își exercită autoritatea asupra persoanelor având drept motiv exclusiv sau principal rasa, etnia sau religia persoanelor în cauză.**

Pentru a nu fi considerată discriminatorie, orice decizie de exercitare a autorității trebuie să se bazeze pe alți factori decât rasa, etnia sau religia unei persoane, chiar și atunci când rasa, etnia sau religia sunt relevante pentru o anumită operațiune sau strategie.

Solicitarea unor factori suplimentari care să evidențieze un anumit individ garantează faptul că ofițerii de poliție nu aplică o procedură sau o politică de asociere în mod automat a rasei, etniei sau religiei cu comportamentul infracțional.

⁽²⁵⁾ REȚEAUA DE EXPERTI INDEPENDENȚI ÎN DOMENIUL DREPTURILOR FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE (2006), p. 48.

⁽²⁶⁾ AMNESTY INTERNATIONAL (2009), p. 35.

Prin oferirea unor „motive rezonabile” pentru identificarea unui suspect pe baza unor factori comportamentali care evidențiază un anumit individ, se reduce riscul alcătuirii unui profil etnic discriminatoriu.

2.5. Discriminarea indirectă în contextul creării profilului etnic

Atunci când ofițerii de poliție primesc instrucțiuni sau decid individual, pe baza unor prejudecăți conștiente sau inconștiente, să oprească anumite persoane în funcție de rasa, etnia sau religia acestora, aceștia comit o discriminare directă. Criteriile aplicate (chiar dacă există numai sub forma unei prejudecăți personale) în momentul adoptării deciziei de a trata diferit individul în cauză, sunt aparent neîntemeiate. Cu toate acestea, discriminarea poate fi și indirectă. Discriminarea indirectă implică: ⁽²⁷⁾

- a. Aplicarea unei norme aparent neutre (de exemplu oprirea unei mașini dintr-un lot de zece, în orașul X în intervalul orar 21:00-01:00)
- b. Însă practic această metodă are un impact mai negativ asupra unui anumit grup etnic, rasial sau religios comparativ cu alte grupuri (de exemplu, 60% din populația orașului X care călătorește cu mașina în acest interval este de origine afro-caraibeiană, deși populația afro-caraibeiană a orașului respectiv și a zonei limitrofe nu depășește 30%).

⁽²⁷⁾ „Discriminarea indirectă” este definită atât în legislația CE, cât și în jurisprudența Curții Europene de Justiție (CEJ) și jurisprudența CEDO. Pentru a putea aprecia abordarea CEJ, un caz relevant este Cauza 170/84 *Bilka-Kaufhaus GmbH/Karin Weber von Hartz* [1986] Rec. 1607, în care instanța a stabilit conceptul de discriminare indirectă în legătură cu politica unei societăți care excludea angajații cu jumătate de normă din regimul de pensii ocupaționale, afectând, astfel, un număr mult mai mare de femei decât de bărbați. Conform testului dezvoltat de CEJ, măsurile discriminatorii indirecte pot fi justificate dacă acestea corespund unei „nevoi reale” din partea angajatorului, iar mijloacele alese pentru a atinge obiectivul sunt „adevrate și necesare”, precum și proporționale. Perspectiva CEDO privind discriminarea indirectă, pe de altă parte, este ilustrată în Cauza nr. 57325/00 *D.H./Republica Cehă*, CEDO, 13 noiembrie 2007. Acesta din urmă se referă la discriminarea indirectă a unor copii de etnie romă care au fost înscrși într-un număr disproporționat în școli speciale destinate copiilor cu dificultăți de învățare, încălcându-se astfel articolul 14 CEDO. Din punctul de vedere al definițiilor legislative, Directiva privind egalitatea rasială 2000/43/CE, Directiva privind egalitatea de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă 2000/78/CE și Directiva modificată privind egalitatea de șanse între sexe 2006/54/CE au o relevanță deosebită. În mod special, Directiva privind egalitatea rasială, articolul 2, definește termenul după cum urmează: „se consideră că are loc o discriminare indirectă atunci când o dispoziție, un criteriu sau o practică aparent neutră pune o persoană, de o anumită rasă sau origine etnică, într-o situație specială dezavantajoasă, în comparație cu alte persoane, în afară de cazul în care aceea dispoziție, criteriu sau practică se justifică obiectiv, printr-un scop legitim și dacă mijloacele de atingere a acelui scop sunt corespunzătoare și necesare”.

Cu toate acestea, este posibil ca discriminarea indirectă să fie considerată îndreptățită atunci când există o justificare. Discriminarea indirectă poate fi justificată atunci când:

- a. Diferența în ceea ce privește tratamentul aplicat are un scop justificat (de exemplu, verificarea existenței unor vehicule furate);
- b. Acțiunea întreprinsă este proporțională cu atingerea scopului respectiv (de exemplu, s-a constatat că în orașul X se înregistrează un număr mare de vehicule furate).

În timp ce instanțele au acceptat faptul că se pot produce discriminări indirecte, pentru o persoană este dificil să dovedească un caz de discriminare indirectă sau caracterul impropriu sau disproporțional al justificării invocate, aceasta deoarece este necesară furnizarea unor statistici pentru a dovedi că un anumit grup este tratat mai puțin favorabil decât alte grupuri sau că acțiunea nu este proporțională cu atingerea scopului.⁽²⁸⁾ În exemplul de mai sus, ar trebui, în mod ideal, să se țină seama de un număr de factori în vederea identificării interacțiunii dintre „faptele” și practicile discriminatorii, de exemplu: (a) populația din oraș și din zonele limitrofe (locuitorii ies în oraș pentru amuzament) în funcție de etnie; (b) populația care conduce o mașină, în funcție de etnie; (c) populația care merge cu mașina în anumite zone ale orașului și la anumite ore, în funcție de etnie; (d) numărul de arestări/condamnări în urma opririlor („rata rezultatelor pozitive”), raportat la numărul de opriri în anumite locații, la anumite ore, în funcție de etnie și de populația disponibilă pentru a fi oprită.

Cu ajutorul unor date detaliate se poate demonstra faptul că activitatea intensă a poliției din orașul X are un efect negativ disproporționat asupra unor anumite grupuri și cu puțin „succes” (și anume, s-a depistat un număr redus de infracțiuni) și, că, în consecință, o altă strategie de menținerea ordinii publice (una care nu vizează în principal un anumit grup rasial) ar fi mai proporțională și mai adecvată pentru depistarea infracțiunilor. Din păcate, în majoritatea țărilor, datele de acest tip nu sunt disponibile: atunci când se întocmesc statistici, se includ rareori categorii rasiale, etnice sau religioase. Acest lucru se întâmplă pentru că un

⁽²⁸⁾ A se vedea, spre exemplu, Cauza nr. 57325/00 *D.H./Republica Cehă*, CEDO, 13 noiembrie 2007, alineatele (192)-(193); O altă decizie importantă a CEDO care subliniază importanța datelor statistice pentru identificarea practicilor discriminatorii este cea în Cauza nr. 33401/02 *Opuz/Turcia*, CEDO, 9 iunie 2009, alineatele (192)-(202). A se vedea, de asemenea, Cauza nr. 15766/03 *Oršuš și alții/Croația*, CEDO, 17 iulie 2008. În mod similar, CEJ s-a bazat extensiv pe statistici pentru a determina diferența dintre tratamentele aplicate în cazul a două grupuri aflate în situații similare (în principal în contextul discriminării pe motive de sex în ceea ce privește atribuțiile la locul de muncă) în Cauza C-167/97 *Seymour-Smith și Perez* [1999] Rec. I-623; Cauza C-256/01 *Allonby/Allonby/Accrington & Rossendale College și alții* [2004] I-873; Cauza C- 300/06 *Voß/Landul Berlin* [2007] Rec. I-10573.

număr mare de autorități naționale interpretează greșit normele privind protecția datelor în ceea ce privește colectarea datelor „sensibile” care prevăd excluderea colectării datelor statistice agregate care pot identifica practici discriminatorii ce nu produc rezultate eficiente pentru poliție. ⁽²⁹⁾

* Statistici etnice

Pentru a putea susține o acuzație de discriminare indirectă în contextul creării profilului etnic, este esențial ca informațiile statistice privind exercitarea autorității de către poliție să fie disponibile și clasificate în funcție de rasă, etnie sau religie. Din păcate, astfel de date „etnice” nu sunt disponibile în majoritatea țărilor. Principalul obstacol în colectarea acestui tip de date îl reprezintă concepția răspândită la nivelul instituțiilor naționale conform căreia o astfel de colectare de date este incompatibilă cu normele privind protecția vieții private, în special cu legislația privind protecția datelor. În ciuda posibilității de a utiliza în mod necorespunzător datele ce conțin astfel de informații sensibile, legea prevede realizarea unui echilibru între dreptul de a proteja datele cu caracter personal și necesitatea colectării acestor informații în vederea prevenirii discriminării de către organismele publice, atât timp cât există suficiente garanții. ⁽³⁰⁾

Mai mult decât atât, rezultatele sondajului EU-MIDIS desfășurat de FRA (a se vedea mai jos), arată faptul că 65% din cele 23 500 de persoane aparținând unei minorități etnice sau având o anumită origine imigrantă, intervievate în statele membre ale UE, sunt dispuse să furnizeze, în contextul unui recensământ, informații anonime privind originea lor etnică, cu condiția ca acestea să fie utilizate în vederea combaterii practicilor discriminatorii. ⁽³¹⁾

⁽²⁹⁾ A se vedea Avizul Autorității Europene pentru Protecția Datelor 2009/C 276/02; Rezoluția Parlamentului European 2010/C 16 E/08, p. 44–49; Comunicarea Comisiei cu privire la aplicarea Directivei 2000/43/CE (COM (2006) 643).

⁽³⁰⁾ A se vedea, în special, SIMON (2007).

⁽³¹⁾ Întrebarea A5a din Sondajul EU-MIDIS a fost formulată după cum urmează: V-ați declara în favoarea sau împotriva furnizării, în cadrul unui recensământ, a unor informații anonime privind originea dumneavoastră etnică, dacă acest lucru ar contribui la combaterea discriminării în [ȚARA]?

3. Problemele ridicate de crearea unui profil etnic discriminatoriu în activitatea poliției și în cadrul comunităților

Crearea profilului pe baza categoriilor generale de rasă, etnie sau religie poate genera o serie de dezavantaje. Cea mai mare dificultate din perspectiva aplicării legii o reprezintă tensiunile ce pot apărea în relațiile cu comunitățile minoritare.⁽³²⁾ Aceste tensiuni pot submina metodele eficiente de menținere a ordinii publice care se bazează pe cooperarea publicului, stârnind totodată indignarea comunităților vizate. De asemenea, există îndoieli în ceea ce privește eficiența reală a creării de profiluri generale pentru depistarea infracțiunilor, adică, dacă rata de reușită (cunoscută sub numele de „rata rezultatelor pozitive”) a operațiunilor de oprire și percheziționare a crescut efectiv. Acest capitol va prezenta mai întâi sondajul EU-MIDIS efectuat de FRA, ale cărui rezultate vor fi utilizate ca bază pentru ilustrarea anumitor puncte, după care va analiza fiecare dintre aceste aspecte.

Ca punct preliminar, trebuie amintit faptul că atunci când profilul este realizat într-un mod discriminatoriu și ilegal, forțele de ordine pot fi acționate în justiție. Aceasta poate lua forma unei supravegheri la nivel intern efectuate de autoritățile pentru tratarea plângerilor împotriva poliției sau de instanțele civile și penale sau de organismele specializate pentru tratarea plângerilor privind nediscriminarea. Acest lucru poate solicita mai multe resurse, poate afecta moralul forțelor de poliție și poate duce la perturbarea activității acestora.

3.1. Sondajul EU-MIDIS

O parte a datelor prezentate în acest capitol este extrasă din „Sondajul privind minoritățile Uniunii Europene și discriminarea” desfășurat de FRA – sau sondajul „EU-MIDIS”. Rezultatele prezentate în acest ghid sunt însoțite de un raport „Date

⁽³²⁾ A se vedea OSCE (2006).

în obiectiv” din sondajul privind aplicarea legii, care furnizează concluzii mai detaliate.⁽³³⁾

Pe lângă cele câteva studii de cercetare existente referitoare la experiențele anumitor grupuri legate de practicile poliției privind crearea profilului, datele consistente care documentează amploarea și natura acestor practici ale poliției sunt dificil de obținut. Fără acestea este dificil să se facă dovada existenței unor diferențe în ceea ce privește acțiunile poliției față de diferite grupuri și – dacă este cazul – a faptului că diferențele respective pot fi rezultatul practicilor de creare a profilului discriminatoriu.

Din cele 27 de state membre UE, Regatul Unit este, la ora actuală, singura țară care colectează în mod sistematic date în cadrul acțiunilor de oprire efectuate de poliție, datele respective incluzând informații privind etnia persoanelor oprite. De exemplu, în perioada aprilie 2007-martie 2008, poliția din Anglia și Țara Galilor a colectat date privind 1 205 841 opriri de persoane, inclusiv informații de auto-identificare etnică.⁽³⁴⁾ Un aspect important este că respectivele date sunt puse la dispoziția domeniului public și, în consecință, pot contribui la garantarea responsabilității poliției și la aplicarea unei posibile reforme, în cazul în care devine evidentă existența unor diferențe nejustificabile în activitatea poliției față de anumite grupuri minoritare ale populației.

În absența acestui tip de date în majoritatea statelor membre, FRA a decis includerea în „EU-MIDIS” a unor întrebări privind experiențele respondenților în ceea ce privește opririle efectuate de poliție și percepția acestora vizavi de „crearea profilului etnic” pe parcursul opririlor.

Rezultatele EU-MIDIS privind opririle efectuate de poliție se bazează pe un eșantion de 23 500 de imigranți și persoane aparținând minorităților etnice de pe întreg teritoriul statelor membre ale Uniunii Europene și pot fi comparate cu cele ale unui sub-eșantion de 5 000 de persoane aparținând populației majoritare intervievate în zece state membre cu privire la experiențele lor privind opririle

⁽³³⁾ EU-MIDIS – Raportul Date în obiectiv – *Law Enforcement and Minorities* (Aplicarea legii și minoritățile), 2010. A se vedea, de asemenea, EU-MIDIS „Raportul privind principalele rezultate” (decembrie 2009) furnizat de EU-MIDIS, care prezintă date privind activitatea de oprire desfășurată de poliție și percepția față de crearea profilului a principalelor grupuri chestionate – de exemplu, în cazul tuturor persoanelor chestionate de origine africană sub-sahariană sau nord africană.

⁽³⁴⁾ Totalul opririlor efectuate în temeiul secțiunii 1 din Legea privind poliția și administrarea probelor penale din 1984, precum și în temeiul altei legislații, al opririlor efectuate conform secțiunii 60 din Legea privind justiția penală și ordinea publică din 1994 și al opririlor efectuate conform secțiunii 44 alineatele (1) și (2) din Legea privind terorismul din 2000. Datele privind etnia „auto-declarată” (față de cea identificată de poliție) a persoanelor supuse opririlor și perchezițiilor au fost incluse pentru prima oară în statisticile Regatului Unit în raportul aferent perioadei aprilie 2007 - martie 2008. A se vedea MINISTERUL JUSTIȚIEI (2009).

efectuate de poliție și care locuiau în aceleași cartiere ca și persoanele minoritare intervievate. Per ansamblu, rezultatele sondajului constituie primul studiu, efectuat la nivelul UE, privind amploarea și natura opririlor efectuate de poliție care afectează minoritățile, inclusiv percepțiile persoanelor minoritare care au experimentat opriri discriminatorii ale poliției.

 Atenție!

Rezultatele sondajului nu pot fi interpretate ca dovezi concludente ale faptului că în cadrul poliției se practică realizarea de profiluri discriminatorii.

EU-MIDIS nu face decât să indice cazurile în care există diferențe între grupurile minoritare chestionate în 27 de state membre și între populațiile minoritare și populația majoritară chestionate în 10 state membre în următoarele domenii:

Numărul persoanelor oprite: câte persoane din cele chestionate au fost oprite într-o perioadă de 12 luni?

Frecvența opririlor: în cazul persoanelor oprite de poliție în ultimele 12 luni, cât de des s-a întâmplat acest lucru?

Natura opririlor: unde a avut loc oprirea și în ce mod a acționat poliția și dacă persoanele au considerat că au fost tratate respectuos de către forțele de poliție?

Existența oricăror diferențe în rezultate ar putea fi explicată prin practicile discriminatorii ale poliției. În acest sens, trebuie remarcat că numai respondenții minoritari au fost întrebați dacă au considerat că au primit un tratament diferit din partea poliției din cauza originii etnice sau a statutului de imigrant. Cu toate acestea, atât respondenții aparținând populației majoritare, cât și cei aparținând populației minoritare au fost întrebați dacă au fost tratați respectuos de către forțele de poliție ultima oară când au fost opriți (detaliile pe marginea acestui subiect sunt furnizate în continuare în ghid și în raportul Date în obiectiv privind aplicarea legii).

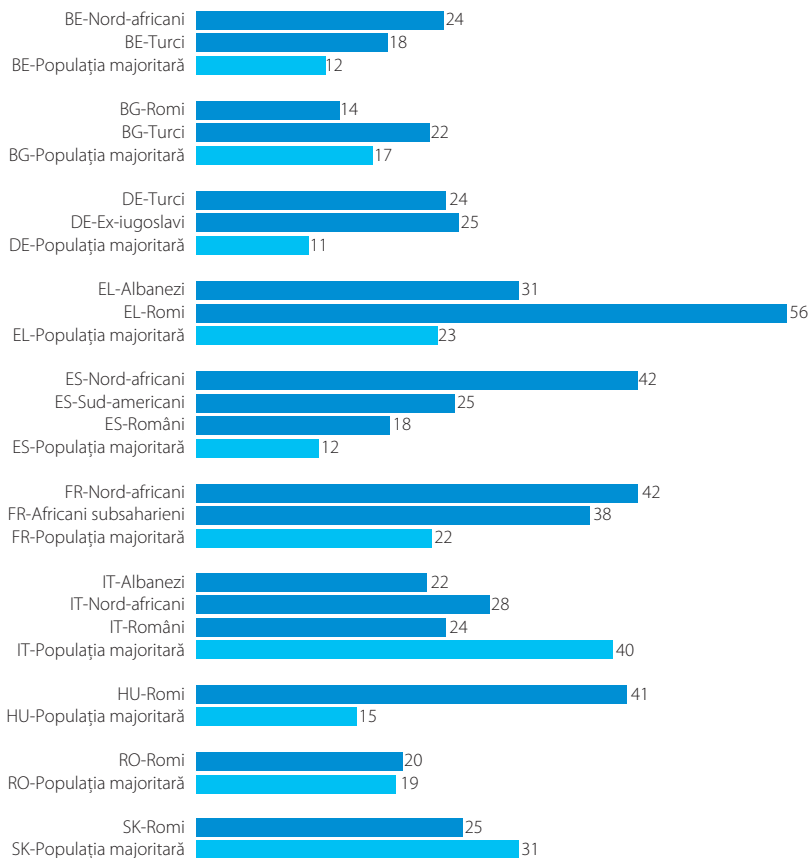
Ce ne spun rezultatele EU-MIDIS despre experiențele minorităților și ale populației majoritare în materie de opriri ale poliției? Analizând rezultatele sondajului în cazul celor zece state membre în care a fost chestionat un grup de control alcătuit din respondenți majoritari cu domiciliul în aceleași cartiere ca respondenții aparținând populației minoritare, se remarcă o serie de diferențe în ceea ce privește amploarea, frecvența și natura opririlor experimentate, de exemplu:

- **Numărul persoanelor oprite – a se vedea Figura 1:**
 - În general, poliția a oprit mai multe persoane aparținând populației minoritare decât persoane aparținând populației majoritare.
 - În medie, 28% de persoane aparținând minorităților din cele 10 state membre au fost oprite de poliție în ultimele 12 luni, față de 20% din populația majoritară.
 - În 7 din cele 10 state membre, minoritățile au fost oprite mai frecvent decât populația majoritară.
- **Frecvența opririlor – a se vedea Figura 2:**
 - În general, membrii grupurilor minoritare oprite de poliție experimentează într-un interval de 12 luni mai multe opriri decât populația majoritară;
 - Analizând acele grupuri care au afirmat că au fost oprite de trei sau mai multe ori de către poliție în ultimele 12 luni, se observă că numai grupurile minoritare sunt reprezentate de această categorie.
- **Împrejurările și natura opririlor ⁽³⁵⁾:**
 - Între 70% și 98% dintre respondenții majoritari intervievați se aflau într-un vehicul privat în momentul opririi. Prin comparație, probabilitatea de fi oprit în momentul deplasării cu un vehicul privat variază semnificativ în funcție de diferențele minorități chestionate; astfel, mai mulți respondenți minoritari riscă să fie oprite atunci când circulă cu mijloace de transport în comun sau pe stradă decât persoanele majoritare; în sine, acest fapt denotă o situație în care crearea profilului este mai probabilă întrucât persoanele sunt mai ușor de observat atunci când nu se deplasează cu mașina.
 - Per ansamblu, respondenții aparținând populației majoritare au înclinat spre o atitudine respectuoasă a poliției pe parcursul efectuării opririlor, în timp ce mai mulți respondenți minoritari au afirmat că poliția a afișat un comportament lipsit de respect.

⁽³⁵⁾ Pentru mai multe detalii, a se vedea raportul EU-MIDIS Date în obiectiv privind aplicarea legii: *EU-MIDIS – Data in Focus Report – Law Enforcement and Minorities* (EU-MIDIS – Raportul Date în obiectiv - Aplicarea legii și minoritățile), 2010.

Figura 1:

**Persoane oprite de poliție în ultimele 12 luni
(% din totalul respondenților) ⁽³⁶⁾**

EU-MIDIS, întrebarea F3

⁽³⁶⁾ Corespondența țărilor este următoarea: BE=Belgia, BG=Bulgaria, DE=Germania, EL=Grecia, ES=Spania, FR=Franța, IT=Italia, HU=Ungaria, RO=România, SK=Slovacia.

Analizând Figura 1, observăm că Italia constituie o excepție clară de la regula generală conform căreia populația majoritară este oprită de poliție mai rar decât minoritățile; sondajul indică faptul că în Italia populația majoritară este oprită mai frecvent decât minoritățile. Cu toate acestea, rezultatele sondajului arată că populația majoritară este oprită mult mai frecvent atunci când se deplasează cu mașina, ceea ce poate reflecta natura opririlor efectuate de poliția din Italia, sugerând, de asemenea, faptul că numărul respondenților minoritari care posedă automobile este mai mic în comparație cu populația majoritară – de unde rezultă numărul mare de opriri efectuate de poliție în trafic, opriri în care a fost implicată populația majoritară.

Rezultatele indică diverse tipare atât în cadrul cât și în rândul statelor membre referitoare la împrejurările în care se efectuează opririle – și anume, dacă o persoană se deplasează într-un vehicul privat, cu un mijloc de transport în comun sau pe jos – și garantează o examinare mai amănunțită în vederea clarificării practicilor polițienești care ar putea avea ca rezultat tratamentul diferențiat aplicat diferitelor sectoare ale societății. Un aspect important este faptul că, la analiza tiparelor aparente ale practicilor de creare a profilului care par să afecteze diferit grupurile, trebuie ridicată următoarea problemă – diferențele între experiențele populației majoritare și cele ale populației minoritare în ceea ce privește opririle poliției apar întâmplător sau există un tipar de bază care ar putea fi rezultatul unor practici discriminatorii ale poliției?

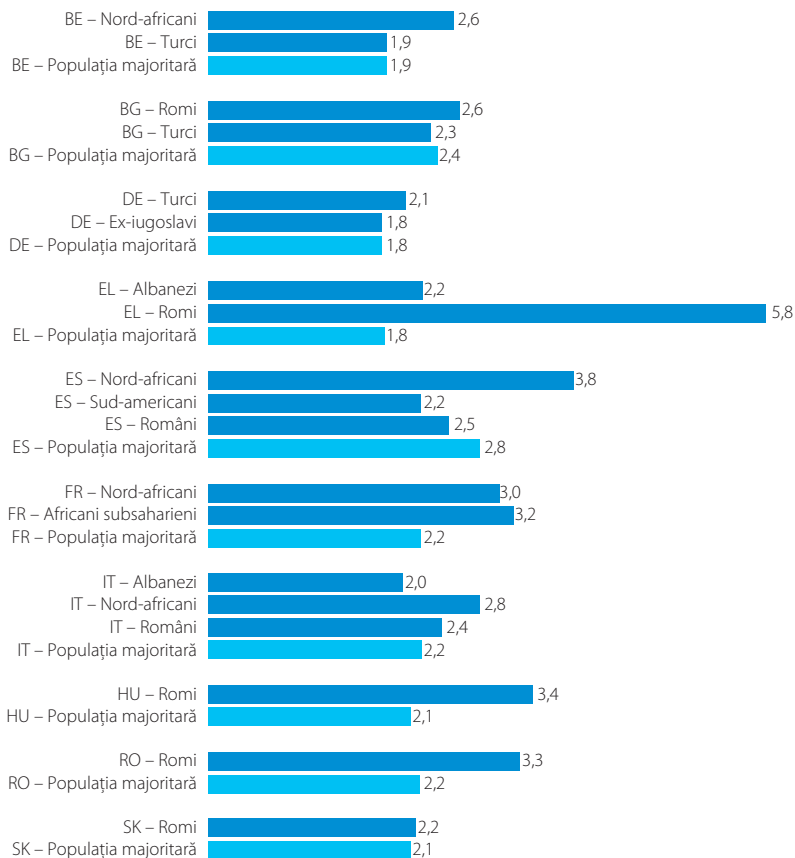
Prin examinarea diferențelor statistice dintre rezultatele valabile pentru respondenții majoritari și minoritari din 10 state membre ⁽³⁷⁾, EU-MIDIS indică faptul că, în majoritatea cazurilor, aceste diferențe nu apar din întâmplare. Cu alte cuvinte, **diferențele între experiențele populației minoritare și cele ale populației majoritare în ceea ce privește opririle efectuate de către poliție nu apar întâmplător – există un tipar care trebuie explicat prin cercetări suplimentare.**

Analizând Figura 2, în care putem compara concluziile legate de populațiile majoritare și minoritare din 10 state membre, este clar faptul că anumite grupuri minoritare sunt frecvent supuse controalelor poliției – cu alte cuvinte, acestea experimentează mai multe opriri într-o perioadă de 12 luni. De exemplu, în Grecia, respondenții romi sunt oprți în medie de 3,2 ori în decurs de 12 luni, în timp ce albanezii sunt oprți de 0,7 ori, iar populația majoritară este oprită de 0,4 ori. Dintre grupurile minoritare chestionate în cele 10 state membre, romii împreună cu nord-africanii se evidențiază ca fiind grupurile supuse cel mai frecvent controalelor poliției.

⁽³⁷⁾ La un nivel de încredere de 95%, testul Pearson Chi-pătrat.

Figura 2:

Incidența opririlor efectuate de poliție în ultimele 12 luni (din totalul respondenților) ⁽³⁸⁾

EU-MIDIS, întrebarea F4

⁽³⁸⁾ Corespondența țărilor este următoarea: BE=Belgia, BG=Bulgaria, DE=Germania, EL=Grecia, ES=Spania, FR=Franța, IT=Italia, HU=Ungaria, RO=România, SK=Slovacia

3.2. Crearea profilului etnic – este pur și simplu „o bună practică polițienească”?

Forțele de ordine susțin în mod frecvent că realizarea profilului pe baza unor categorii rasiale sau etnice generale reprezintă „o bună metodă de menținere a ordinii publice” – cu alte cuvinte, este o activitate polițienească eficientă. Caracteristicile socio-economice și demografice, precum rasa sau etnia, sunt utilizate în mod frecvent în activitatea poliției ca indicatori ai tiparelor infracționale, anumite tipuri de infracțiuni fiind considerate mai frecvente în rândul anumitor minorități. În baza acestei ipoteze, se afirmă că strategiile poliției ar trebui adaptate astfel încât să vizeze anumite comunități în legătură cu anumite infracțiuni.

Este un lucru plauzibil ca, în anumite societăți, grupurile etnice să aibă profiluri infracționale distincte influențate de factori precum statutul social și economic.⁽³⁹⁾ Cu toate acestea, o serie de dovezi sugerează faptul că frecvența cu care persoanele sunt oprite și percheziționate nu corespunde neapărat ratelor infracționale în rândul diferitelor grupuri etnice sau rasiale.⁽⁴⁰⁾

Pentru a testa „eficiența” opririlor efectuate de poliție, sunt necesare date în două domenii: în primul rând, se pot colecta date privind „**disproporționalitatea populației**” pentru a identifica impactul practicilor existente de oprire și percheziționare asupra diferitelor grupuri etnice/rasiale în ceea ce privește numărul acestora față de numărul total al populației și în ceea ce privește populația „disponibilă” pentru a fi oprită în anumite locații, la anumite ore; în al doilea rând, sunt necesare date privind „**rata de reușită**” efectivă ce rezultă dintr-o oprire a poliției, adică dacă pur și simplu agentul de poliție în cauză a găsit dovezi de încălcare a legii.

Definiția „ratei de reușită” și a „disproporționalității populației”

„**Rata de reușită**” reprezintă proporția opririlor și percheziționărilor prin care se găsesc dovezi de încălcare a legii și care pot duce la inițierea unei acțiuni în baza dreptului penal – cum ar fi o arestare.

⁽³⁹⁾ MODOOD ET AL. (1997); GROSS & LIVINGSTON (2002), p. 1413 și 1415; HARCOURT (2004), p. 1329-1330.

⁽⁴⁰⁾ PHILLIPS & BOWLING (2002); DELSOL & SHINER (2006), p. 241-263.

De exemplu, o „reușită” ar însemna că un ofițer de poliție găsește dovezi că o persoană sau vehiculul pe care îl conduce aceasta deține sau transportă droguri ilegale.

Datele referitoare la justiția penală din majoritatea statelor membre nu permit o privire generală asupra unui incident particular sau asupra evoluției cazului în cadrul sistemului judiciar penal și astfel, în prezent, nu se poate stabili dacă o arestare are drept rezultat punerea sub acuzare și, în cele din urmă, condamnarea. Prin urmare, „rata de reușită” nu este concludentă în ceea ce privește încălcarea legii de către persoana respectivă.

„Disproporționalitatea populației” se referă la situația în care membrii unor grupuri etnice din cadrul populației fac mai des obiectul acțiunii poliției în comparație cu alte grupuri, atunci când ne raportăm la proporția acestora din numărul total al populației dintr-o anumită zonă. A nu se confunda cu testele legale privind „proporționalitatea”. Prin urmare, dacă proporția persoanelor care locuiesc și traversează o anumită zonă este de aproximativ 90% de rasă albă și 10% de altă rasă decât rasa albă, iar 50% dintre opririle și perchezițiunile efectuate în zona respectivă vizează persoanele de altă rasă decât rasa albă, rezultă că opririle și perchezițiunile sunt efectuate în mod disproporționat pe un segment al populației. Se așteaptă ca proporția opririlor și perchezițiunilor să corespundă într-o mai mare măsură cu procentele diferitelor grupuri din cadrul populației disponibile.

Rezultatele sondajului EU-MIDIS privind numărul și frecvența opririlor poliției experimentate de membrii populațiilor majoritare și minoritare în zece state membre (a se vedea Figurile 1 și 2) nu sunt elocvente în ceea ce privește crearea profilului discriminatoriu de către poliție, întrucât pot reflecta tipare infracționale în anumite cartiere și în rândul anumitor comunități, determinând operațiuni mai intensive ale poliției. Cu toate acestea, dacă analizăm rezultatele sondajului privind consecințele ultimei opriri experimentate de către respondenți, care a inclus o serie de întrebări despre cum a acționat efectiv poliția, putem vedea dacă oprirea a dus la o arestare – care poate indica o „reușită”; de exemplu, dacă se constată că persoana oprită deține droguri ilegale. Per ansamblu – pentru toate cele zece state membre în care putem compara rezultatele aferente populațiilor majoritare și minoritare, cu excepția minorităților din Grecia, rata arestărilor – care este un indicator al faptului că poliția a găsit dovezi privind încălcarea legii – s-a situat sub 10% atât pentru respondenții majoritari, cât și

pentru cei minoritari⁽⁴¹⁾; cu toate acestea, în majoritatea cazurilor, minoritățile au fost oprite mai frecvent decât populația majoritară (a se vedea Figura 2).

În majoritatea cazurilor, un arest *ar putea* indica săvârșirea unei infracțiuni; cu toate acestea, atunci când în afară de oprirea propriu-zisă nu s-a întreprins nicio altă acțiune, rezultatele sondajului sugerează mai curând o cultură de menținere intensă a ordinii publice, care ar putea fi înțeleasă, în cel mai fericit caz, ca parte a procesului de *prevenire a infracțiunilor*, dar care probabil nu ar putea fi considerată drept un *control infracțional* eficient.

În UE, Regatul Unit a furnizat cele mai complete date oficiale privind opririle efectuate de poliție și „ratele de reușită”. De exemplu, în perioada aprilie 2007-martie 2008, în temeiul secțiunii 44 alineatul (1) din Legea privind terorismul, din 65 217 opriri au rezultat 699 de arestări, ceea ce reprezintă o rată de reușită de 1%. În temeiul secțiunii 44 alineatul (2) din Legea privind terorismul, din 52 061 de persoane oprite, 553 au fost arestate, reprezentând, de asemenea, o rată de reușită de 1%. Date fiind resursele necesare desfășurării acestor operațiuni polițienești, o rată de reușită de 1% ar părea extrem de redusă. Prin comparație, impactul negativ asupra anumitor comunități, generat de activitățile anti-terorism desfășurate de poliție după data de 11 septembrie, este unul semnificativ, având în vedere faptul că majoritatea persoanelor din orice comunitate suspectată nu are nicio legătură cu terorismul.

În afara granițelor UE, cel mai avansat studiu în domeniul creării profilului se înregistrează în SUA. Un studiu efectuat în anul 1999 referitor la practicile de oprire și percheziționare efectuate de poliția orașului New York cuprinde constatări privind disproporționalitatea și ratele de reușită; și anume, examinarea a 175 000 de dosare a demonstrat că, deși populația latino-americană din New York era de aproximativ 22%, latino-americanii reprezentau 33% din totalul persoanelor oprite și percheziționate; populația „de culoare” (afro-americană) era de aproximativ 24%, cu toate că membrii acesteia reprezentau 52% dintre persoanele oprite și percheziționate.⁽⁴²⁾ În schimb, populația de rasă albă însumând 40% a reprezentat aproximativ 10% din totalul persoanelor oprite și percheziționate; cu toate acestea, datele au indicat a rată de reușită de 12,6% în cazul persoanelor de rasă albă, de 11,5% în cazul latino-americanilor și de 10,5% în cazul populației „de culoare”. Pe scurt, datele pun la îndoială eficiența practicilor de creare a profilului, care nu sunt orientate într-un mod mai eficient, sprijinind, de asemenea, plângerile legate de crearea unui profil discriminatoriu.

⁽⁴¹⁾ A se vedea raportul EU-MIDIS Date în obiectiv privind „Aplicarea legii” pentru mai multe detalii legate de consecințele opririi de către poliție asupra respondenților.

⁽⁴²⁾ SPITZER (1999).

3.2.1. Mutarea accentului de pe rasă sau etnie pe comportament

Există o serie de dovezi rezultate din studiile efectuate în cazul traficantilor de droguri care arată că, prin eliminarea rasei sau a etniei dintr-un profil infracțional general (mai curând decât dintr-un profil specific al suspectului) și prin instruirea ofițerilor de poliție să vizeze criteriile non-etnice specificate, se poate îmbunătăți eficiența „ratei de reușită” a activității polițienești, evitând totodată tratamentul discriminatoriu. În rarele cazuri în care s-a renunțat la crearea profilului etnic și s-a introdus un profil comportamental explicit non-rasial, al cărui impact a fost măsurat, rezultatele au sugerat că profilurile comportamentale – în locul utilizării factorului determinant al rasei sau etniei – pot spori într-adevăr eficiența aplicării legii.

STUDIUL DE CAZ 1: SUA

Schimbarea tiparelor practicilor polițienești conduc la o mai mare „rată de reușită”

În 1998, 43% dintre perchezițiunile efectuate la punctele vamale din SUA au vizat populația „de culoare” și latino-americanii, ceea ce reprezintă un procent mult mai ridicat decât proporția de călători pe care o reprezentau. S-au efectuat numeroase percheziții, inclusiv percheziții invazive cu raze X și percheziții corporale, asupra femeilor de origine latino-americană și asupra celor de culoare, suspectate a fi „cărăuși de droguri”, în temeiul unui profil care se baza în mare măsură pe naționalitate și etnie. Rata de reușită a acestor percheziții a fost scăzută la toate grupurile: 5,8% pentru populația de rasă albă, 5,9% pentru populația „de culoare” și 1,4% pentru populația „latino-americană”, fiind foarte scăzută în special la femeile de culoare și la cele latino-americane, în cazul cărora probabilitatea de a transporta droguri asupra lor era, de fapt, cea mai scăzută. În anul 1999, punctele vamale și-au modificat procedurile, eliminând rasa din rândul factorilor de care trebuie să se țină seama la efectuarea opririlor și introducând tehnici observaționale axate pe comportamente precum starea de nervozitate și inconsecvența în explicațiile furnizate de pasageri, utilizând mai multe informații și solicitând o supraveghere mai atentă a deciziilor de oprire și percheziționare. Până în anul 2000, diferențele rasiale din cadrul perchezițiilor efectuate la punctele vamale dispăruseră aproape în totalitate. Numărul de percheziții efectuate a scăzut cu 75%, iar rata de reușită a crescut de la mai puțin de 5% la peste 13%, fiind aproape aceeași pentru toate grupurile etnice. ⁽⁴³⁾

⁽⁴³⁾ HARRIS (2002), SERVICIUL VAMAL AL SUA (1998).

Cercetările privind „rata de reușită” și etnia se află în stadiu avansat în SUA și au fost inițiate și în Regatul Unit. Cu toate acestea, sunt necesare cercetări empirice detaliate pe întreg teritoriul UE pentru a oferi dovezi clare privind potențialul de practici polițienești discriminatorii în diferite locații și medii și între diferite grupuri din cadrul populației.

Capitolul 4 va cuprinde discuții detaliate privind analiza comportamentală.

3.2.2. Limitele și potențialul negativ al creării profilului

Crearea profilurilor etnice prezintă o serie de limite inerente și, deși ar putea fi considerate un instrument eficient de detectare a infraționalității pe termen scurt, profilurile sunt previzibile și pot fi evitate. Supraaprecierea unui profil stereotip poate determina în timp creșterea ratei globale pentru o anumită infracțiune din două motive; primul ar fi acela că grupurile stereotipate din punct de vedere infracțional ar putea ajunge să corespundă stereotipului în cauză – un proces înțeles de sociologi și criminaliști prin intermediul unor teorii precum „etichetarea”; iar al doilea că grupurile neasociate anumitor infracțiuni pot comite aceste infracțiuni întrucât atenția poliției rămâne concentrată pe un alt grup. În esență, tiparele infracționale pot corespunde metodelor de menținere a ordinii publice. Astfel, chiar dacă forțele de poliție pot atinge o anumită „rată de reușită” în rândul minorităților, rata infracțională corespunzătoare populației majoritare este posibil să crească tocmai pentru că membrii acesteia nu sunt vizați și, astfel, au mai puține șanse de a fi prinși.⁽⁴⁴⁾

3.3. Impactul negativ asupra indivizilor, comunităților și activității poliției

Implicațiile extrem de negative ale practicilor discriminatorii ale poliției asupra comunităților minoritare au fost documentate și au generat reacții în Regatul Unit încă de la începutul anilor 1980. Piatra de încercare pentru aceste evenimente a reprezentat-o activitatea intensă a poliției prin efectuarea, în anul 1981, de opriri și percheziții, vizând în principal comunitatea afro-carailbeană din Brixton, sudul Londrei, care a dus la o revoltă a membrilor acestei comunități față de poliție; acest tipar s-a repetat pe parcursul a câtorva săptămâni și în alte orașe britanice. Guvernul a deschis o anchetă publică în cazul revoltelor din Brixton, condusă de Lordul Scarman care a descris evenimentele ca „o explozie de ură

⁽⁴⁴⁾ HARCOURT (2004).

și resentimente din partea tinerilor de culoare împotriva poliției”.⁽⁴⁵⁾ Concluziile anchetei au reprezentat punctul de plecare pentru o serie de schimbări aduse controalelor poliției asupra comunităților minoritare și efectuării operațiunilor de oprire și percheziționare în Anglia și Țara Galilor.⁽⁴⁶⁾ Cu toate acestea, a fost necesară desfășurarea unei alte anchete asupra reacțiilor poliției la uciderea pe motive rasiale a unui tânăr de origine afro-caraibiană, Stephen Lawrence, în anii 1990, la Londra, pentru a se emite alte recomandări și pentru îmbunătățirea activității poliției față de comunitățile minoritare din Anglia și Țara Galilor.⁽⁴⁷⁾

Mișcări similare celor din Brixton din 1981 s-au produs în cadrul revoltelor mult mai ample izbucnite în Franța în luna noiembrie a anului 2005, declanșate de un alt incident în care, conform celor afirmate, doi tineri minoritari și-au pierdut viața în timp ce erau urmăriți de poliție.⁽⁴⁸⁾

Anumite guverne europene au recunoscut faptul că eficiența misiunilor polițienești de prevenire și depistare a infracțiunilor depinde în mare măsură de bunele relații cu comunitatea:

„Poliția își desfășoară în mare măsură activitățile în strânsă colaborare cu publicul, iar... eficiența poliției depinde de sprijinul publicului.”⁽⁴⁹⁾

Atunci când autoritățile polițienești sunt exercitate în baza unor profiluri generale implicând rasa, etnia sau religia, acestea pot deveni contraproductive din cauza efectelor negative pe care le au asupra indivizilor și comunităților cărora le aparțin. Indivizii vizați au descris aceste situații drept experiențe „înfricoșătoare, umilitoare sau chiar traumatizante”.⁽⁵⁰⁾ Tabelul de mai jos oferă câteva exemple care ilustrează diferitele reacții ale persoanelor „de culoare” și „arabe” intervievate cu privire la modul în care s-au simțit atunci când au fost oprite de poliție.

⁽⁴⁵⁾ SCARMAN (1981).

⁽⁴⁶⁾ A se vedea capitolul 4 pentru o discuție privind introducerea PACE (Legea privind poliția și administrarea probelor penale).

⁽⁴⁷⁾ A se vedea MINISTERUL DE INTERNE DIN REGATUL UNIT (1999) și COMISIA PENTRU AFACERI INTERNE A CĂMEREI COMUNELOR (2009).

⁽⁴⁸⁾ A se vedea CENTRE D'ANALYSE STRATÉGIQUE (2006).

⁽⁴⁹⁾ Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei (2001), preambul.

⁽⁵⁰⁾ SHUFORD (1999), p. 373.

STUDIUL DE CAZ 2: FRANȚA

Cum v-ați simțit după oprire?

„Este foarte demoralizant.”

„Nu este drept; întotdeauna sunt opriți aceiași oameni: persoanele de culoare și de origine arabă.”

„Este nedrept și discriminatoriu, iar repercusiunile se vor resimți în suburbii.”

„Sunt oprit din cauza înfățișării mele; aș vrea să îi pot pământul.”

„Nu-i nimic; își fac doar datoria.”

„Sunt niște nenorociți.”

„Este respingător; oamenii sunt opriți din cauza înfățișării.”

„Polițiștii cred că sub fiecare șapcă de baseball se ascunde un infractor. Înțeleg că trebuie să își facă datoria, dar majoritatea infractorilor sunt îmbrăcați la costum. Exista mai multă comunicare pe vremea poliției de proximitate.”

„Își fac datoria.”

„Este pur și simplu rasism.”

„E în regulă – e de datoria poliției să facă opriri.”

„Cred că am fost oprit (ă) pentru că nu arăt «normal».”

„Nu mă deranjează opririle – se întâmplă tot timpul.”⁽⁵¹⁾

Următoarele două studii de caz reflectă atitudini mai generale în rândul publicului larg, al minorităților, al persoanelor oprite și percheziționate și chiar al ofițerilor de poliție din 4 țări diferite.

STUDIUL DE CAZ 3: REGATUL UNIT

Perspectiva publicului asupra opririlor și perchezițiilor

În cadrul unui studiu efectuat de Ministerul de Interne din Regatul Unit, au fost intervievați membri ai tuturor grupurilor etnice, aceștia descriind în mod similar experiența de a fi oprit și percheziționat. O operațiune de oprire și percheziționare, indiferent cât de superficială, a fost resimțită ca fiind deranjantă, stânjenitoare și chiar înfricoșătoare. Persoanele oprite în mod regulat s-au simțit victimizate de poliție. Acest lucru a fost confirmat în special de respondenții de culoare și de origine asiatică care au considerat că erau opriți mai des decât persoanele de rasă albă și că erau vizați numai din cauza etniei.⁽⁵²⁾

⁽⁵¹⁾ Acest studiu privind oprirea în vederea percheziționării a fost efectuat într-un număr de stații de metro din Paris. A se vedea OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE (2009), „Crearea profilurilor minorităților: un studiu privind practicile de oprire și percheziționare în Paris”, p. 36.

⁽⁵²⁾ STONE & PETTIGREW (2000).

Cu toate că valoarea opririlor și perchezițiilor a fost sprijinită și recunoscută la nivel general, atunci când această operațiune a fost desfășurată necorespunzător, a produs mai multă neîncredere, antagonism și resentimente, eclipsând orice efecte pozitive pe care le-ar fi putut avea. Respondenții au salutat introducerea unor formulare de oprire, considerând că existența unor informații scrise cu privire la oprire va crește gradul de responsabilitate. Aceștia au afirmat, de asemenea, că o atitudine respectuoasă din partea ofițerului de poliție, precum și oferirea unui argument pentru efectuarea opririi și percheziției, constituiau două aspecte extrem de importante.

STUDIUL DE CAZ 4: BULGARIA, UNGARIA ȘI SPANIA

Perspectiva poliției și a publicului asupra opririlor și perchezițiilor

În 2005, studiile efectuate în Bulgaria, Ungaria și Spania au utilizat o metodă de cercetare calitativă pentru a analiza experiențele și atitudinile față de crearea profilului bazată pe interviurile ofițerilor de poliție și grupurilor tematice, precum și pe interviurile grupurilor minoritare romă din toate cele 3 țări și ale imigranților din Spania.

În ciuda contextelor naționale extrem de diferite, studiul a concluzionat că poliția din toate cele trei țări crea profiluri pentru grupurile de romi și de imigranți. Pietonii romi din Bulgaria și Ungaria, precum și imigranții din Spania aveau mai multe șanse să fie opriți decât membrii populației majoritare și, odată opriți, probabilitatea ca aceștia să aibă parte de o experiență neplăcută creștea. Pe parcursul interviurilor, ofițerii de poliție au invocat în mod frecvent un „al șaselea simț”, „intuiția” sau „experiența anterioară” ca factori determinanți ai deciziilor luate în ceea ce privește persoanele oprite, adăugând uneori factori precum comportamentul aparent „nervos”, „deplasat” sau „ciudat” al unei persoane. Studiul a relevat faptul că, deși opririle pot fi raportate la sediile centrale, acestea nu au fost, în general, analizate de superiorii din cadrul secțiilor de poliție locale și nici înregistrate și evaluate în mod sistematic din perspectiva eficienței, îndeplinirii obiectivelor operaționale sau din perspectiva corectitudinii. ⁽⁵³⁾

Desigur, mulți indivizi vor obiecta în mod inevitabil la operațiunea de oprire și chestionare, chiar dacă aceasta este efectuată în mod legal și justificat. Cu

⁽⁵³⁾ MILLER ET AL. (2008) și OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE (2007). În Bulgaria, au fost interviuate 1 202 persoane aparținând unor familii reprezentative și 534 de romi, precum și 3 grupuri tematice și 55 de ofițeri de poliție. În Ungaria, au fost interviuați 1 047 de adulți, dintre care 56 de etnie romă, împreună cu 6 grupuri tematice și 20 de persoane care au experimentat opriri ale poliției, precum și 80 de ofițeri de poliție. În Spania, s-au desfășurat 10 grupuri tematice și 12 interviuri cu persoane care au experimentat opriri ale poliției și 61 de ofițeri de poliție.

toate acestea, „experiențele individuale se pot traduce prin efecte de grup negative”.⁽⁵⁴⁾ Adică, atunci când se aplică un profil rasial, etnic sau religios, la nivel intern, grupul minoritar poate dezvolta o percepție negativă față de el însuși, iar la nivel extern, comunitatea mai extinsă poate dezvolta o percepție negativă față de comunitatea respectivă, de exemplu:

Grupul minoritar poate deveni o „comunitate suspectă”⁽⁵⁵⁾, fiind asociată de către public infracționalității. Această percepție poate avea consecințe negative suplimentare, precum prejudecăți rasiale tot mai pregnante.

Grupul minoritar poate ajunge să fie supravegheat excesiv de o parte disproporționată a resurselor polițienești, care, la rândul său, poate duce la un număr mai ridicat de arestări. Astfel, se poate stabili o relație satisfăcătoare între activitatea intensivă a poliției și rata mai ridicată a arestărilor.⁽⁵⁶⁾

Pe lângă efectele sociale generate de crearea profilului etnic, anumite influențe specifice au consecințe directe asupra eficacității organelor de poliție. Activitatea poliției depinde în mare măsură de cooperarea publicului larg, însă, în cazul în care încrederea și credibilitatea poliției sunt afectate, cooperarea devine mai puțin probabilă. Organele de poliție se bazează pe public nu numai pentru calitatea de martor la investigarea infracțiunilor, ci și pentru prevenirea și depistarea incidentelor. Fără cooperarea publicului, rareori se întâmplă ca ofițerii de poliție să identifice sau să rețină suspecți sau să obțină condamnări. Studiile efectuate în Regatul Unit și SUA arată că în zonele în care membrii publicului nu agreează întâlnirile cu poliția, încrederea și cooperarea acestora cu organele de poliție sunt afectate negativ, aceasta deoarece persoanele în cauză își pot împărtăși experiențele cu membrii familiei, cu prietenii și cu asociații.⁽⁵⁷⁾

Aplicarea legii depinde de cooperarea publicului

Un studiu efectuat în Regatul Unit a demonstrat faptul că din numărul total înregistrat de infracțiuni soluționate/ încheiate, numai 15% puteau fi atribuite acțiunilor pe cont propriu ale poliției, numărul infracțiunilor soluționate numai pe baza probelor judiciare situându-se sub 5%.⁽⁵⁸⁾

⁽⁵⁴⁾ SCHEININ (2007), alineatul (57).

⁽⁵⁵⁾ OBSERVATORUL EUROPEAN AL FENOMENELOR RASISTE ȘI XENOFUBE (2006), p. 54.

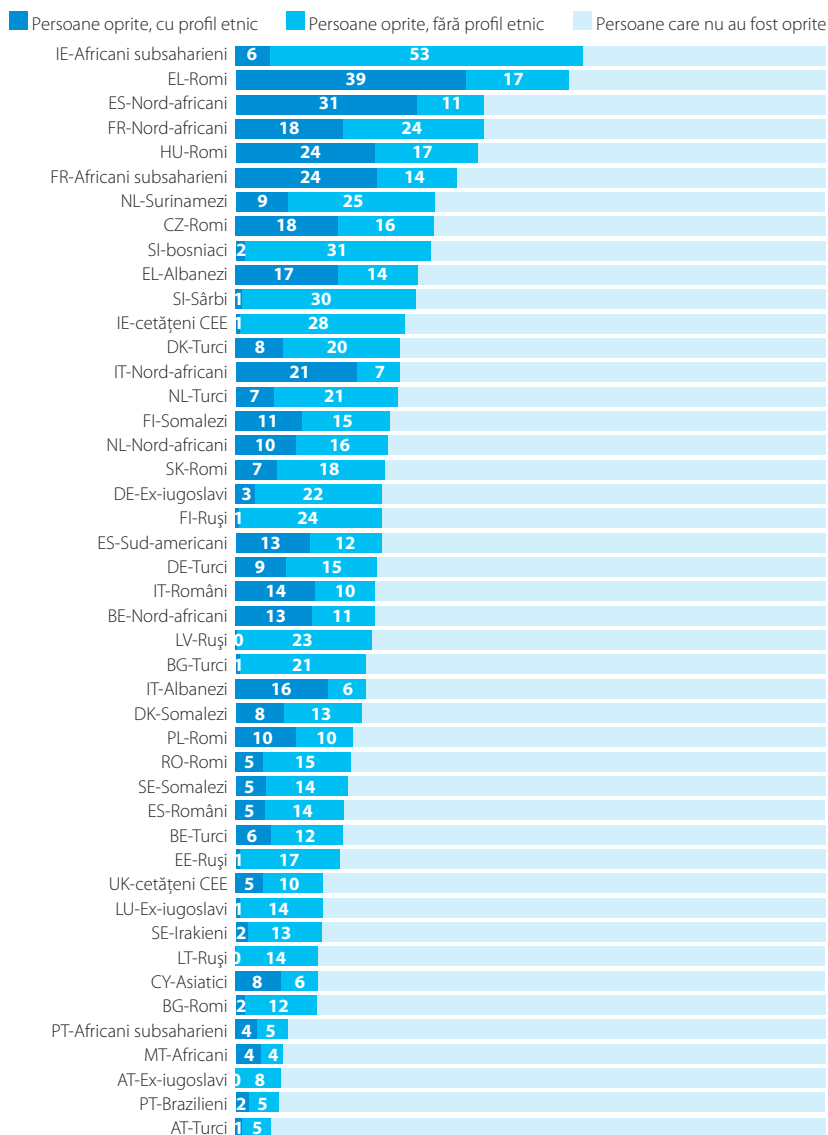
⁽⁵⁶⁾ HARCOURT (2004), p. 1329-1330; COMISIA PENTRU AFACERI INTERNE A CAMEREI COMUNELOR (2009), alineatul (16); SCHEININ (2007), p. 15, alineatul (57).

⁽⁵⁷⁾ MILLER ET AL. (2000); WEITZER & TUCH (2005), p. 279-297; MILLER ET AL. (2005); ROSENBAUM ET AL. (2005), pp. 343-365; McCLUSKEY ET AL. (1999), p. 389-416.

⁽⁵⁸⁾ MORGAN & NEWBURN (1997)

Figura 3:

Persoane oprite de poliție în decursul ultimilor 12 luni (%)

EU-MIDIS, întrebarea F3 și F5

Analizând Figura 3, este evident că numeroși membri ai grupurilor minoritare din statele membre UE consideră că au fost opriți de poliție tocmai din cauza statutului de imigrant sau din cauza apartenenței la o minoritate etnică – cu alte cuvinte, din cauza aplicării unui profil discriminatoriu de către poliție. Rezultatele arată că anumite grupuri minoritare – precum romii și africanii subsaharieni – raportează niveluri mai ridicate în ceea ce privește aplicarea unui profil discriminatoriu de către poliție, în comparație cu alte grupuri chestionate – precum rușii din statele baltice. În acest caz, este evident faptul că există o relație clară între înfățișare și percepțiile la nivel superior privind crearea profilului discriminatoriu.

EU-MIDIS prezintă, de asemenea, o legătură între nivelul general de încredere în poliție și percepțiile privind crearea profilurilor discriminatorii de către poliție. În cadrul sondajului, respondenților li s-a adresat o întrebare generală privind încrederea lor în poliție înainte de a fi întrebați în legătură cu experiențele lor privind opririle de către poliție și dacă au considerat că sunt victime ale unei acțiuni de creare a profilurilor discriminatorii de către aceasta. Rezultatele indică faptul că respondenții care au fost înclinați să aibă un nivel mai scăzut de încredere în poliție au avut, de asemenea, tendința de a percepe mai mult crearea de profiluri etnice în cadrul întâlnirilor lor cu poliția; de exemplu: 50% din respondenții minoritari care au fost opriți de poliție și nu au legat acest lucru de crearea de profiluri etnice au afirmat că, în general, au încredere în poliție, în timp ce 27% din respondenții minoritari care au fost opriți și au considerat acest lucru legat de crearea de profiluri etnice au declarat că au încredere în poliție. Deși nu se poate stabili pe baza rezultatelor dacă neîncrederea accentuată era anterioară percepțiilor negative ale respondenților cu privire la tratamentul poliției sau dacă percepțiile negative privind crearea profilurilor de către poliție au condus la o și mai mare neîncredere în poliție, concluziile indică existența unui raport care nu poate fi trecut cu vederea cu ușurință.

Astfel cum se menționează mai sus, repercusiunile acestei lipse de încredere au reprezentat principalul subiect al dezbaterilor pe tema practicilor polițienești din Regatul Unit încă din anii '80, rămânând un motiv important de dispută în raportul dintre poliție și comunitate. Drept răspuns la solicitările de monitorizare a impactului acțiunilor poliției asupra diferitelor grupuri sociale, guvernul din Regatul Unit a introdus colectarea obligatorie de către poliție a datelor privind opririle efectuate, inclusiv a informațiilor privind etnia persoanei oprite. Concluziile sondajului EU-MIDIS sprijină practica strănerii de probe privind amploarea și natura practicilor potențial discriminatorii de creare a profilului, în efortul de a identifica și soluționa problemele existente în prezent în statele membre în ceea ce privește relațiile dintre poliție și comunitatea minoritară.

În final, un alt posibil efect negativ al creării profilului etnic îl reprezintă nivelurile crescute de ostilitate ocazionate de alte întâlniri între indivizi și poliție sau alte organe de aplicare a legii.⁽⁵⁹⁾ Nivelul ridicat de ostilitate crește șansele ca întâlnirile de rutină să degenereze în agresiuni și conflicte, punând în pericol siguranța ofițerilor de poliție și a membrilor comunității.⁽⁶⁰⁾

⁽⁵⁹⁾ Pentru informații suplimentare, consultați: Raportul EU-MIDIS – Date în obiectiv: Aplicarea legii (2010).

⁽⁶⁰⁾ A se vedea Comisia pentru drepturile omului din Ontario (2003), p. 21.

4. Combaterea creării unui profil etnic discriminatoriu

Acest capitol prezintă măsurile care pot contribui la eliminarea riscului creării sau percepției creării unui profil etnic discriminatoriu. Aceste măsuri se pot adopta atât la nivelul conducerii, cât și la nivel operațional, incluzând: emiterea unor orientări clare destinate ofițerilor de poliție, instruire care să permită acestora să stabilească bune relații cu membrii comunităților, înregistrarea operațiunilor de oprire și percheziționare efectuate însoțită de mecanisme corespunzătoare de supraveghere internă și de tratare a plângerilor în vederea identificării și corectării practicilor polițienești discriminatorii, utilizarea informațiilor pertinente și, în special, a descrierilor amănunțite ale suspectilor.

Deși o serie de strategii polițienești mai ample nu sunt luate în discuție aici, trebuie remarcat că, la nivel general, cultivarea bunelor relații prin poliția de proximitate, în special cu minoritățile care se pot simți deja suspectate, poate contribui la sporirea încrederii și consolidarea cooperării. Pe termen lung, acest aspect este important și pentru risipirea prejudecăților și a falselor stereotipuri ale ofițerilor de poliție. Ca parte a acestei abordări, politica de recrutare trebuie să acorde, de asemenea, o atenție deosebită reprezentării tuturor comunităților în cadrul forțelor de ordine.

Acest scurt ghid nu este menit să propună un răspuns complet al poliției în ceea ce privește crearea profilurilor, ci încearcă să ofere informații introductive pentru a încuraja discuțiile și acțiunile în acele state membre în care problema este tratată insuficient.

4.1. Îndrumări clare destinate ofițerilor de poliție

Îndrumările clare emise de către ofițerii superiori au o importanță deosebită date fiind dificultățile în recunoașterea cazurilor în care utilizarea etniei, a rasei sau a religiei este discriminatorie și ilegală. Ofițerii de poliție care ocupă funcții de conducere vor trebui să clarifice agenților din subordine situațiile în care pot fi invocate caracteristicile rasiale, etnice sau religioase pentru a reduce astfel riscul unor interpretări diferite, precum și recurgerea la stereotipuri și la prejudecăți. Următorul studiu de caz subliniază dificultățile care pot apărea atunci când ofițerii nu au înțeles exact când sunt îndreptățiți să își exercite puterile discreționare.

STUDIUL DE CAZ 5: REGATUL UNIT

Opririle, deciziile și practicile poliției

Studiile publicate în 2000 au analizat modul în care ofițerii iau decizia opririi și percheziționării persoanelor, identificând o serie de factori care trezesc suspiciunile ofițerilor de poliție, inclusiv normele sau ipotezele de lucru care susțin practica poliției.

Studiile au arătat că ofițerii înțelegeau în mod foarte diferit punerea în aplicare a conceptului de „suspiciune rezonabilă”. Suspiciunile ofițerilor sunt trezite de vârstă, înfățișare (în special vestimentația, cum ar fi șepcile de baseball și glugile purtate pe cap), autovehicule vechi (care, probabil, au defecțiuni), mărcile autovehiculelor furate în mod frecvent, autovehicule scumpe (mai ales atunci când sunt conduse de membri ai minorităților etnice care, conform presupunerilor ofițerilor, nu și-ar putea permite să le achiziționeze în mod justificat), comportament (cum ar fi „vizarea autovehiculelor” sau evitarea contactului vizual), momentul și locul întâlnirii (suspectul pare a nu se „încadra în peisaj” într-un anumit loc și la un anumit moment) și declarații și informații (din declarațiile martorilor sau din dosarele penale). Rezultatul îl constituie diferențele foarte mari în ceea ce privește deciziile ofițerilor de poliție de a efectua opriri și percheziționări. ⁽⁶¹⁾

Având în vedere dificultățile inerente legate de înțelegerea momentului în care tratamentul diferențiat constituie discriminare, fiind astfel ilegal, este esențial ca superiorii să propună orientări care să clarifice situațiile în care rasa, etnia sau religia pot fi, în mod justificat, luate în considerație. Un bun exemplu de orientări adresate ofițerilor cu privire la rolul rasei sau etniei în descrierile suspectilor vine din partea Departamentului de Justiție al SUA:

„Atunci când efectuează controale de rutină sau spontane de respectare a legii, cum ar fi opririle obișnuite în trafic, ofițerii federali nu pot considera în nicio măsură rasa sau etnia, cu excepția cazului în care este vorba despre descrierea unui anumit suspect... În activitățile din cadrul unei anumite investigații, agenții federali responsabili cu aplicarea legii pot ține seama de rasă sau etnie numai în măsura în care acestea constituie informații demne de încredere, relevante pentru localitatea sau pentru momentul respectiv, care asociază persoanele de o anumită rasă sau etnie unei infracțiuni penale, unei scheme sau unei organizații criminale identificate.

⁽⁶¹⁾ QUINTON ET AL. (2000). Raportul s-a bazat pe interviurile a 90 de agenți operaționali.

Legea privind poliția și administrarea probelor penale din 1984 (PACE), în vigoare în Anglia și Țara Galilor, cuprinde îndrumări mai detaliate. Primul studiu de caz arată modalitatea de emiteră a unor orientări printr-un Cod de conduită anexat legislației, iar următoarele două studii de caz demonstrează cum autoritățile polițienești pot emite explicații suplimentare cu privire la legislație.

STUDIUL DE CAZ 6: REGATUL UNIT

Legea privind poliția și administrarea probelor penale din 1984 (PACE) și alte legi care reglementează efectuarea de opriri și percheziționări

Codul de conduită A din cadrul PACE 1984 autorizează poliția să efectueze opriri și percheziționări de persoane pe stradă.⁽⁶²⁾ Acesta include PACE 1984 (secțiunea 1), Legea privind abuzul de droguri din 1971 (secțiunea 23), Legea privind armele de foc din 1968 (secțiunea 47), Legea privind terorismul din 2000 (secțiunile 43 și 44) și secțiunea 60 din Legea privind justiția penală și ordinea publică din 1994.

Secțiunea 1 din PACE autorizează ofițerii de poliție să oprească, să percheziționeze și să rețină un individ în cazul în care există o „suspiciune rezonabilă” că persoana transportă bunuri furate sau interzise, pentru a „permite ofițerilor să își risipească sau să își confirme suspiciunile legate de indivizi fără a-și exercita autoritatea de a efectua arestări.”

Codul de conduită prevede că „suspiciunea rezonabilă” trebuie să se bazeze pe motive obiective și individuale și că:

Suspiciunea rezonabilă nu poate fi, în niciun caz, susținută numai prin factori subiectivi, în lipsa unor declarații sau informații justificative. Spre exemplu, culoarea pielii unei persoane, vârsta, tunsoarea sau vestimentația acesteia, precum și condamnările anterioare pentru posesie de bunuri ilegale, nu pot fi utilizate individual sau în diferite combinații ca motiv exclusiv pentru percheziționarea persoanei respective. Suspiciunea rezonabilă nu se poate baza pe generalizări sau pe imagini stereotipe ale anumitor grupuri sau categorii de persoane considerate a fi mai aplecate către implicarea în activități infracționale. Religia unei persoane nu poate fi și nu ar trebui considerată niciodată un motiv întemeiat pentru oprirea și percheziționarea unui individ. [alineatul (2.2)]

⁽⁶²⁾ Codul de practică A din cadrul Legii privind poliția și administrarea probelor penale din 1984 a fost revizuit de mai multe ori, cea mai recentă revizuire intrând în vigoare la 26 octombrie 2008; în prezent, codul este supus unei noi revizuirii.

STUDIUL DE CAZ 7: REGATUL UNIT

Oprirea și percheziționarea în temeiul secțiunii 44 din Legea privind terorismul din 2000: Procedura standard de operare a Poliției Metropolitane din Londra

În anumite contexte, cum ar fi combaterea terorismului, legislația britanică autorizează poliția să oprească persoane fără a fi necesară o suspiciune rezonabilă (a se vedea secțiunea 44 din Legea privind terorismul din 2000).

Procedurile standard de operare (PSO) ale Poliției Metropolitane din Londra (PML) oferă ofițerilor de poliție următoarele orientări legate de alegerea persoanelor care să fie oprite:

„Profilul indivizilor supuși percheziționării ar trebui să reflecte profilul persoanelor din acea zonă. Teroriștii provin din toate grupurile etnice și din toate categoriile sociale. Acțiunile sunt cele care definesc un terorist, nu etnia, rasa sau religia.

Teroriștii pot proveni din diverse medii și pot încerca să își schimbe comportamentul pentru a-și disimula intențiile criminale și pentru a fi asimilați de societatea în care trăiesc.

Ofițerii nu trebuie să recurgă în niciun caz la imagini stereotipe ale „teroriștilor” atunci când hotărâsc să efectueze operațiuni de oprire și percheziționare întrucât aceasta ar putea duce la:

- vizarea anumitor comunități sau grupuri
- disproporționalitate
- discriminare
- sustragerea teroriștilor de la identificare și ducerea la îndeplinire a obiectivului lor”.⁽⁶³⁾

⁽⁶³⁾ POLIȚIA METROPOLITANĂ, secțiunea 44 din Legea privind terorismul din 2000, Proceduri standard de operare 2007, p. 16.

STUDIUL DE CAZ 8: REGATUL UNIT

Agencia națională pentru îmbunătățirea activității poliției din Regatul Unit, „Recomandări de bune practici privind oprirea și percheziționarea în caz de terorism”

Recomandările prevăd că, deși nu sunt necesare motive pentru perchezițiile în temeiul secțiunii 44, poliția nu ar trebui să efectueze percheziții arbitrare:

„Ofițerii ar trebui să utilizeze întotdeauna criteriile obiective pentru selectarea persoanelor pentru percheziție, care să fie legate de:

- indivizii respectivi
- locația în care se află
- ambele aspecte de mai sus”

Recomandările definesc crearea profilului rasial sau religios ca fiind:

„Utilizarea stereotipurilor rasiale, etnice, religioase sau de altă natură în locul comportamentului individual sau al informațiilor specifice, ca bază pentru luarea unor decizii operaționale sau investigative în ceea ce privește indivizii care ar putea fi implicați în activități infracționale. Ofițerii ar trebui să evite crearea unui profil pe criteriile rasiale sau religioase în momentul selectării persoanelor pentru percheziție prin exercitarea autorității prevăzute în secțiunea 44. Crearea unui astfel de profil poate constitui discriminare ilegală, la fel ca discriminarea pe motive de vârstă, sex, orientare sexuală sau dizabilități.”

Recomandările prevăd că teroriștii pot proveni din orice mediu și că nu există un profil fizic standard al acestora. Acestea dispun următoarele:

„Trebuie să se acorde o atenție deosebită asigurării faptului că selectarea persoanelor nu se bazează numai pe criteriile etnice, religioase sau alte criterii personale. Înfrățirea unei persoane sau originea sa etnică va reprezenta, uneori, un factor, însă decizia unui ofițer de poliție de a efectua percheziția în temeiul secțiunii 44 ar trebui să fie luată numai în cazul în care este dispune de informații concrete. Crearea profilurilor unor persoane de anumite etnii sau religii poate duce la pierderea încrederii comunităților. Un mod eficient de protecție împotriva acestei practici o reprezintă compararea procentului de persoane percheziționate cu structura demografică a zonei în care se desfășoară perchezițiile. Totuși, în această situație, poliția ar trebui să elimine posibilitatea denaturării comparației. Spre exemplu, în cazul în care se desfășoară o operațiune de amploare în gara centrală a unui oraș, structura

demografică a persoanelor percheziționate ar trebui comparată cu publicul călător din locația respectivă și nu cu populația locală.”

Recomandările clarifică importanța informării comunităților, prin mecanisme de consultare cum ar fi grupuri consultative independente, afișe și pliante, cu privire la efectuarea și locația de desfășurare a unei operațiuni în temeiul secțiunii 44, cu excepția cazului în care acest lucru este neindicat din punct de vedere operațional.⁽⁶⁴⁾

4.2. Instruire

Pe lângă emiterea unor îndrumări specifice adresate ofițerilor, instruirile reprezintă un alt instrument pentru reducerea la minim a riscului asociat creării unui profil etnic discriminatoriu. Instruirea ar trebui să vizeze diferite obiective: pregătirea ofițerilor în ceea ce privește legislația privind discriminarea, negarea stereotipurilor și prejudecăților, creșterea gradului de conștientizare asupra consecințelor discriminării și asupra importanței încrederii publicului și sfaturi practice privind mijloacele de comunicare cu publicul. În special, guvernele au convenit, prin Codul european de etică al poliției, că „instruirea poliției trebuie să țină pe deplin seama de necesitatea contestării și combaterii rasismului și xenofobiei” în cadrul organizației polițienești propriu-zise.⁽⁶⁵⁾ Anumite tipuri de instruire sunt deja instituite în unele țări, cum ar fi „instruirea în spiritul diversității” sau „instruirea în vederea sensibilizării”. Instruirea în spiritul diversității încearcă să se axeze pe sentimentele personale asociate etniei, diferenței și stereotipurilor și pe modul în care acestea influențează viața noastră cotidiană. Cu toate acestea, anumite cursuri pe tema diversității nu vizează neapărat problema discriminării. Anumite studii susțin că formarea culturală și în spiritul diversității poate singulariza și consolida diferențele, contribuind mai curând la sporirea decât la reducerea stereotipurilor.⁽⁶⁶⁾ „Instruirea în vederea sensibilizării culturale” (spre deosebire de formarea generală în spiritul diversității) încearcă să pregătească ofițerii în ceea ce privește cultura anumitor grupuri etnice pe care le întâlnesc frecvent, dar cu care nu sunt personal familiarizați. Această instruire vizează acordarea de sfaturi privind practici demne, dar și mai puțin demne de urmat sau privind reguli de politețe văzute din diverse perspective etnice, religioase sau naționale. Instruirea culturală își dovedește eficiența atunci când este elaborată și asigurată cu sprijinul și participarea persoanelor aparținând comunităților relevante.

⁽⁶⁴⁾ AGENȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ÎMBUNĂTĂȚIREA ACTIVITĂȚII POLIȚIEI (2008), p. 14.

⁽⁶⁵⁾ COMITETUL DE MINISTRI AL CONSILIULUI EUROPEI (2001), alineatul (30): Expunere de motive, Comentariu la alineatul (30).

⁽⁶⁶⁾ WRENCH (2007), pp. 108-114.

STUDIUL DE CAZ 9: IRLANDA ȘI IRLANDA DE NORD

Trainingul „Diversity Works”

Poliția irlandeză și cea nord-irlandeză au colaborat la elaborarea cursului de formare „Diversity Works” („Diversitatea funcționează”) în cadrul proiectului european Peace II, adaptându-l în timp la contextele lor specifice. Cursul a fost conceput ca rezultat al consultării cu ofițeri de poliție, cu comunitățile minoritare și cadrele universitare cu experiență în domeniu, al unei instruirii-pilot, care au adus feedback în vederea adaptării materialelor și metodelor.

Cursul acoperă: înțelegerea capacității fiecărui individ de a crea stereotipuri, de a-i exclude și marginaliza pe ceilalți, reflectarea asupra stereotipurilor, prejudecăților și prezumțiilor, înțelegerea de către participanți a autorității lor și a modului în care prejudecățile dublate de autoritate pot da naștere la discriminări, o mai bună înțelegere a diversității, conștientizarea diferitelor tipuri de discriminare cu care se confruntă membrii grupurilor minoritare, recunoașterea, acceptarea și respectarea diferențelor (RAR), promovarea competențelor de comunicare interculturală, respectarea practicilor culturale și religioase pe parcursul operațiunilor poliției și diversitatea ca o chestiune profesională legată de menținerea ordinii publice.

Trainingul se bazează pe activități ce includ prezentări video și participarea membrilor grupurilor minoritare. Garda Síochána (forțele irlandeze de poliție) propun cursul pe parcursul formărilor profesionale continue și al perfecționărilor (nu în cadrul instruirii de bază a noilor recruți). Trainingul „Diversity Works” nu vizează exclusiv problema creării unui profil etnic, deși, în unele situații, a înlesnit discuțiile pe această temă.

STUDIUL DE CAZ 10: ȚĂRILE DE JOS

Training privind competențele de conducere

Forțele de poliție din Amsterdam au inițiat 300 de reprezentanți ai conducerii în ceea ce presupune o funcție de conducere și comportamentul adecvat ca parte a programului privind „un climat sigur”. Participanții au lucrat în grupuri pe parcursul unei perioade de 30 de luni, beneficiind de 10 zile de instruire obligatorie și un conținut suplimentar flexibil conceput astfel încât să răspundă necesităților lor și să le ofere metode de învățare variate. Trainingul are drept scop creșterea gradului de conștientizare a liderilor asupra prejudecăților și stereotipurilor, ascultarea și abținerea de la emiterea de judecăți imediate, sensibilizarea culturală, îmbunătățirea competențelor de comunicare, a competențelor comunitare, asimilarea diferitelor stiluri de conducere și a unor comportamente relevante pentru gestionarea unor medii diverse. Programul își propune să creeze un mediu sigur în care liderii să poată discuta despre și reflecta asupra problemelor și dilemelor legate de abilitățile de conducere și diversitate. Organizatorii proiectului consideră că acest training „construiește o punte din mers”.

Exemple similare de cursuri de formare în spiritul diversității pot fi întâlnite și în alte state membre ale UE, cum ar fi Austria.⁽⁶⁷⁾ Cu toate acestea, formarea în spiritul diversității se concentrează, în general, asupra contestării atitudinilor discriminatorii și nu în mod special asupra pericolelor pe care le prezintă crearea profilului etnic discriminatoriu. Acest aspect merită a fi dezvoltat ulterior.

Un ultim exemplu ilustrează modul în care instruirea poate fi utilizată pentru sensibilizarea ofițerilor în ceea ce privește impactul negativ sau pozitiv al comportamentului lor pe parcursul unei opriri și percheziționări. Această instruire, după cum se arată în studiul de caz, poate avea un dublu efect, făcând publicul să înțeleagă mai bine problemele cu care se confruntă poliția, îmbunătățind, astfel, încrederea și cooperarea acestuia (a se vedea pagina 34 de mai sus cu privire la rezultatele sondajului EU-MIDIS în ceea ce privește percepțiile legate de crearea profilului în timpul opririlor și încrederea în poliție).

⁽⁶⁷⁾ Instruirea în spiritul combaterii prejudecăților și sprijinirii diversității „O lume a diferențelor”, desfășurată de Liga împotriva Defăimării, face parte din programul privind drepturile omului al Poliției austriece. Aceasta se bazează pe conceptul potrivit căruia fiecare trebuie să se confrunte cu propriile prejudecăți pentru a se „dezvăța” de atitudinile discriminatorii. Pentru informații suplimentare, vizitați site-ul internet al Ligii împotriva Defăimării: http://www.adl.org/education/edu_awod/default.asp.

STUDIUL DE CAZ 11: REGATUL UNIT

Formarea tinerilor polițiști în ceea ce privește opririle și perchezițiile

Second Wave (Al Doilea Val) este un proiect artistic destinat tinerilor, demarat la Londra, care, timp de 3 ani, a organizat ateliere de formare cu premii pe tema opririlor și perchezițiilor împreună cu tinerii localnici și Grupul teritorial de sprijin Lewisham (TSG).⁽⁶⁸⁾ Fiind unități, TSG-urile acționează frecvent în zone în care nu au legături locale, această situație atrăgând îngrijorarea publicului legată de exercitarea de opriri și percheziții de către aceștia, în special asupra tinerilor.

Second Wave organizează ateliere periodice cu grupuri restrânse de tineri și ofițeri TSG, folosindu-se de metode împrumutate din teatru cum ar fi inversările de roluri bazate pe experiențele reale ale tinerilor. Atelierele recente au analizat probleme precum posesia spațiului public sau percepțiile tinerilor și identitatea în raport cu înregistrarea etniei în formularele de oprire. În timpul scenetelor ofițerii poartă haine civile, iar atunci când rolurile se inversează, tinerii îmbracă uniforme de polițiști. Aceste scenete se organizează și în spații publice. Discuțiile sunt reluate de la o sesiune de ateliere la alta, contribuind la stabilirea unor legături între tineri și ofițeri.

Ofițerii declară că au adunat impresii prețioase cu privire la experiențele și percepțiile tinerilor. Tinerii afirmă că se simt stimulați și că au un cuvânt de spus în ceea ce privește modul în care sunt tratați în timpul unei percheziții a poliției.

Sondajul EU-MIDIS a întrebat respondenții dacă au fost tratați cu respect în timpul celei mai recente opriri de către poliție. Rezultatele arată că, în afara respondenților romi din Grecia, majoritatea celor care au fost opriți au considerat comportamentul ofițerilor de poliție ca fiind fie respectuos, fie neutru. Cu toate acestea, cu excepția respondenților sud-americani și români din Spania, în toate celelalte cazuri în care se puteau compara experiențele respondenților majoritari și cele ale respondenților minoritari din țara respectivă, respondenții majoritari au declarat în număr mai mare decât respondenții minoritari că poliția i-a tratat respectuos.

⁽⁶⁸⁾ TSG-urile sunt unități specializate de percheziție al căror sediu se află, de regulă, într-o zonă centrală a unui cartier, dar care sunt apoi detașate în diferite zone pentru a efectua opriri și percheziții sau pentru a desfășura alte acțiuni polițienești. Pentru informații suplimentare, consultați: http://www.met.police.uk/co/territorial_support.htm.

4.3. Formulare de oprire și percheziționare

Formularele de oprire și percheziționare pot reprezenta un instrument practic și util pentru încurajarea ofițerilor să efectueze opriri justificate corespunzător, precum și pentru promovarea deschiderii și asumării răspunderii față de public. Un astfel de exemplu poate fi întâlnit în Regatul Unit unde Codul de practică PACE impune ofițerilor să ofere persoanei oprite o dovadă a opririi oriunde acest lucru este posibil. În prezent, Regatul Unit este singurul stat membru al UE în care această practică este obligatorie.⁽⁶⁹⁾ Cu toate acestea, de curând a fost pus în aplicare un proiect reușit denumit STEPPS (Strategii privind efectuarea de opriri și percheziții eficiente, desfășurat în cadrul programului european AGIS⁽⁷⁰⁾), într-un efort de a dezvolta pachetele de inițiere în vederea sprijinirii introducerii formularelor de oprire în Ungaria și Spania. Această inițiativă a oferit și definiții cu privire la motivele de suspiciune și a implicat membrii comunității în conceperea și eliberarea formularelor.⁽⁷¹⁾ Acestea includ motivele efectuării percheziției, obiectul (obiectele) căutate de ofițerii de poliție, rezultatul percheziției, precum și numele și secția de care aparține ofițerul (ofițerii) care a (u) efectuat percheziționarea. Se înregistrează informații referitoare la datele personale ale individului (indivizilor) supus (supuși) percheziției, cum ar fi numele, adresa și originea etnică – informații pe care persoana poate refuza să le ofere.

În prezent, formularul de oprire valabil în Regatul Unit include 16 categorii „etnice” și categoria generică „altele”. Persoanei oprite i se solicită să se identifice cu una dintre aceste categorii. Ofițerul poate menționa și opinia personală cu privire la originea etnică a persoanei în cazul în care nu este de acord cu categoria identificată de persoana respectivă.

Astfel cum s-a menționat în capitolul 2, la nivel național pot exista o serie de obstacole în calea colectării de date care să identifice rasa, etnia sau religia, în special în temeiul protecției datelor. Pentru depășirea acestor obstacole se poate dovedi necesară sublinierea utilizării specifice a acestor informații pentru protejarea grupurilor minoritare prin identificarea practicilor potențial discriminatorii. O altă problemă în numeroase state membre o reprezintă faptul că nu există practica formularelor de oprire și percheziție, o astfel de practică

⁽⁶⁹⁾ Versiunea din 2005 a Codului de practică a introdus raportarea „opririlor”, precum și a opririlor și perchezițiilor. Opririle sau opririle pentru chestionare sunt definite ca fiind opriri prin care agenții solicită unui individ să își justifice acțiunile sau prezența într-o anumită zonă, fără a include percheziționarea acelei persoane.

⁽⁷⁰⁾ AGIS – Comisia Europeană a fost un program-cadru care s-a derulat în perioada 2003-2006 și care a vizat facilitarea colaborării dintre poliție, autoritățile judiciare și specialiștii din statele membre ale UE și din țările candidate în cazurile penale și în combaterea criminalității.

⁽⁷¹⁾ OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE (2009), „Tratarea problemei creării profilului etnic de către poliție”.

trebuind mai întâi introdusă de guvernul central cu sprijinul poliției, precum și al grupurilor minoritare.

Înregistrarea operațiunilor de oprire și percheziție și, în special, înregistrarea rasei, etniei sau religiei persoanelor oprite și percheziționate, aduce cu sine o serie de avantaje, respectiv:

- **Monitorizarea internă** și depistarea unei urmăriri disproporționate a minorităților poate duce la acțiuni corective. La nivel național, regional sau local, evidențele opririlor și perchezițiilor permit colectarea de date statistice care pot indica dacă autoritatea este îndreptată disproporțional către anumite minorități. De asemenea, aceasta poate stimula întreprinderea unor acțiuni de rectificare a instrucțiunilor adresate forțelor de ordine la nivel național, dar și a celor adresate ofițerilor cu titlu individual sau echipelor la nivel local.
- **Existența datelor statistice și a informațiilor disponibile publicului poate justifica plângerile pe motive de discriminare.** Colectarea acestor date este, de asemenea, importantă pentru membrii publicului pentru a putea trage la răspundere forțele de ordine sau, în particular, anumiți ofițeri de poliție. Astfel cum se observă în capitolul 2, acest fapt este esențial pentru dovedirea cazurilor de discriminare indirectă din partea forțelor de ordine pe baza statisticilor colectate. De asemenea, colectarea de date este importantă la nivel general pentru justificarea plângerilor pe motive de discriminare directă.

4.3.1. Monitorizare internă și depistarea disproporționalității.

Un avantaj pe termen lung al păstrării evidențelor se referă la identificarea de către ofițerii superiori a măsurii în care operațiunile de oprire și percheziție vizează în mod disproporțional anumite grupuri minoritare și la adaptarea în mod corespunzător a instrucțiunilor adresate ofițerilor. Codul de practică PACE din Anglia și Țara Galilor obligă ofițerii supraveghetori să monitorizeze exercitarea operațiunii de oprire și percheziție, ținând seama în special de: „existența oricăror dovezi care să confirme faptul că această activitate este exercitată pe baza unor imagini stereotipe sau a unor generalizări neadecvate”.⁽⁷²⁾ Codul recomandă ca ofițerii supraveghetori să analizeze înregistrările opririlor pentru a identifica orice tendință sau tipar care reprezintă un motiv de îngrijorare; codul prevede ca astfel de monitorizări să fie realizate bazându-se pe compilația arhivelor statistice ale opririlor și perchezițiilor utilizate de fiecare serviciu de poliție, și la nivel zonal în cadrul secțiilor de poliție. Cele două studii de caz de mai jos exemplifică două modalități

⁽⁷²⁾ MINISTERUL AFACERILOR INTERNE (2008), alineatul (5.1)

de utilizare a datelor din formularele de oprire și percheziționare de către forțele de poliție în vederea adaptării metodelor lor de menținere a ordinii publice.⁽⁷³⁾

STUDIUL DE CAZ 12: REGATUL UNIT

Monitorizarea computerizată a opririlor efectuate de ofițeri de poliție în Hertfordshire

Statisticile Poliției din Hertfordshire au arătat că în perioada 2006-2007 s-au efectuat 43 326 de opriri și 11 511 opriri și percheziționări.⁽⁷⁴⁾ Deși aceste cifre sunt relativ scăzute comparativ cu cele înregistrate de alte forțe de poliție din Regatul Unit, analiza datelor a demonstrat că probabilitatea opririi și percheziționării era de 5 ori mai ridicată în cazul persoanelor „de culoare” și de 1,8 ori mai ridicată în cazul persoanelor asiatice în raport cu persoanele de rasă albă. Ofițerii superiori au recunoscut, însă, că ofițerii supraveghetori nu primeau aceste informații și nici nu beneficiau de traininguri privind soluționarea acestei disproporționalități. Din cauza ratei relativ scăzute de opriri și percheziționări, supraveghetorii le-a fost dificil să identifice disparitățile. În lipsa unor probe statistice, aceștia nu au dorit să chestioneze ofițerii de teamă ca nu cumva să fie percepuți ca făcând acuzații de rasism.

În aprilie 2007, au fost introduse noi formulare de oprire, pe care ofițerii supraveghetori erau obligați să le verifice la finalul fiecărei ture. Acestea erau ulterior scanate și introduse într-o bază de date disponibilă tuturor ofițerilor din rețeaua intranet a poliției. Supraveghetorii au realizat un tablou statistic al exercitării operațiunii de oprire de către ofițeri și echipele individuale. La începutul anului 2008, poliția a dezvoltat un software care arăta dacă ofițerii opreau minorități etnice al căror număr era disproporțional din punct de vedere statistic.⁽⁷⁵⁾ De asemenea, acest program verifica: probabilitatea și coincidența, nivelul scăzut al statisticilor generale ale opririlor și perchezițiilor, dacă ofițerii nu efectuau percheziții în zona în care au fost trimiși să investigheze și anumite zile în care aceștia pot întâlni doar suspecți aparținând minorităților. Acest program a creat „intervale de probabilitate” pe baza probabilității că ofițerii individuali vor opri persoane aparținând unei minorități depășind un procent caracteristic semnificativ din punct de vedere statistic. Programul identifica orice ofițer care a oprit minorități peste procentul lor caracteristic.

⁽⁷³⁾ Abordările similare celor descrise mai jos pot fi întâlnite și în SUA, a se vedea HILL (2002), p. 18.

⁽⁷⁴⁾ MINISTERUL JUSTIȚIEI, (2008).

⁽⁷⁵⁾ Pentru calcularea disproporționalității s-a ținut seama de structura populației fiecărei zone de patrulare și de perioada în care ofițerii au lucrat în fiecare zonă. Anterior, disproporționalitatea se stabilea prin măsurarea procentului de minorități oprite în raport cu procentul pe care acestea îl reprezintă în cadrul populației locale rezidente. Ofițerii justificau practicile disproporționate afirmând că opririle erau efectuate în zone cu populații minoritare numeroase.

Inițial, aproximativ 25 de ofițeri se încadrau în intervalul de probabilitate. Unitatea pentru diversitate s-a adresat tuturor celor identificați, intervievând, de asemenea, ofițerii cu scoruri proporționale și rate ridicate de depistare pentru a stabili modul în care aceștia și-au gândit opririle. Analiza datelor a ilustrat probleme legate de modul în care ofițerii au înțeles „motivele întemeiate” pentru a efectua opriri și de anumite operațiuni care, în ciuda obiectivelor legitime, generau rezultate disproporționate.

În prezent, programul se desfășoară lunar, acesta trimițând automat supraveghetorului mesaje electronice cu privire la orice ofițer identificat și oferind detalii legate de opririle ofițerilor și o serie de întrebări adresate acestuia. Supraveghetorii au fost instruiți corespunzător și au obligația de a-l intervieva pe ofițer. Supraveghetorii raportează toate interviurile, recomandând măsuri sau noi cursuri de formare.

Rata disproporționalității semnificative din punct de vedere statistic a scăzut în rândul ofițerilor care au fost identificați și intervievați, precum și la nivelul poliției în ansamblu. Datele facilitează conversații de rutină între supraveghetori și ofițeri, iar ofițerii sunt conștienți de faptul că opririle lor sunt verificate și că orice disproporționalitate trebuie justificată. Sporind atenția acordată fiecărui ofițer, protocoalele comune de evaluare a impactului au fost îmbunătățite astfel încât planificarea operațiunilor să țină seama de potențialul impact al acestora asupra publicului și să instruiască ofițerii în mod corespunzător.

STUDIUL DE CAZ 13: REGATUL UNIT

Poliția Metropolitană din Londra: Operațiunea „Pennant”

În octombrie 2006, Poliția Metropolitană a introdus Operațiunea „Pennant”, un sistem intern de responsabilizare care vizează reducerea disproporționalității în ceea ce privește exercitarea operațiunilor de oprire și percheziționare, prin verificarea oficiilor de poliție din fiecare cartier al Londrei și tragerea la răspundere a secțiilor de poliție cu cele mai slabe rezultate. Cadrul Pennant de îmbunătățire a performanțelor vizează 5 probleme principale legate de exercitarea operațiunii de oprire:

- numărul de opriri și percheziționări
- rata arestărilor
- dacă în formular s-a înregistrat etnia auto-declarată de persoana oprită
- introducerea în timp util a datelor din formularele de oprire în baza centrală de date
- disproporționalitatea etnică în perchezițiile efectuate în cazul londonezilor

Fiecare variabilă este apreciată în funcție de importanță și programul generează un clasament al situației tuturor celor 37 de cartiere ale Londrei. Trimestrial, cartierele cu cele mai slabe rezultate sunt obligate să completeze un chestionar de auto-evaluare cu scopul de a sublinia politicile și practicile care pot avea un impact disproporționat. Apoi, acestea trebuie să își justifice rezultatele slabe înaintea Comandantului, a Poliției Metropolitane (APM) și a membrilor comunității locale. Cartierele „codașe” trebuie să elaboreze un plan de acțiune pentru o perioadă de 3 luni și să prezinte un raport în cadrul reuniunilor ulterioare.

De la lansarea Operațiunii „Pennant”, Poliția Metropolitană a înregistrat o scădere a nivelului disproporționalității în Londra și o mai mare paritate în ceea ce privește ratele arestărilor pe motive etnice în urma unei opriri și a unei percheziții. Datele sunt introduse într-un interval de timp mai scurt, iar supravegherea a cunoscut îmbunătățiri, asigurându-se de faptul că ofițerii solicită și înregistrează originea etnică auto-declarată de persoanele oprite. Pe parcursul procesului au fost identificate între 15 și 20 de cartiere, 90% dintre acestea dovedind o îmbunătățire semnificativă.

4.3.2. Mecanisme publice de tratare a plângerilor

Faptul de a dispune de o procedură oficială privind efectuarea de opriri și percheziții oferă, de asemenea, posibilitatea de a furniza individului oprit informații cu privire la drepturile sale și la modalitatea de formulare a unei plângeri. Aceasta permite publicului larg să joace un rol în asigurarea exercitării în mod nediscriminatoriu a autorității

STUDIUL DE CAZ 14: REGATUL UNIT

Broșurile „Cunoaște-ți drepturile”:

Asociația forțelor de poliție publică a broșură „Cunoaște-ți drepturile” cu scopul de a oferi publicului și, în special, tinerilor, informații referitoare la procedura de oprire și percheziționare. Aceasta este disponibilă în 20 de limbi, inclusiv în limba arabă, chineză, gujarati, sârbă, somaleză și vietnameză. Această broșură oferă informații clare și accesibile cu privire la:

- elementele ce constituie o oprire, precum și o oprire și percheziționare
- motivul efectuării opririlor și perchezițiilor

- locul în care acestea pot avea loc
- articolele vestimentare pe care ofițerul poate solicita persoanelor să le dezbrace
- informațiile pe care ar trebui să le ofere un ofițer și datele care trebuie înregistrate în formularul de oprire
- modalitatea de formulare a unei plângeri în cazul în care este invocat un tratament nedrept. ⁽⁷⁶⁾

Mecanismele de tratare a plângerilor reprezintă un mijloc extrem de important de descurajare a excesului de zel, dar și pentru restabilirea și asigurarea încrederii publicului în sistemul de aplicare a legii prin garantarea asumării responsabilității. Există mai multe modele de mecanisme de tratare a plângerilor și, deseori, acestea funcționează împreună:

- Organisme specializate în tratarea plângerilor împotriva poliției. Acestea pot fi mecanisme interne (de regulă alcătuite din ofițeri de poliție) care investighează acuzațiile de tratament nedrept și pot adopta măsuri disciplinare. Alternativ, organismele specializate de tratare a plângerilor pot fi independente de și externe poliției (fiind alcătuite din ofițeri de poliție și civili).
- Organisme specializate în materie de discriminare. Toate statele membre ale UE sunt obligate să înființeze organisme care să promoveze egalitatea rasială. Deși variază de la un stat la altul, majoritatea acestor organisme pot trata plângerile pe motive de discriminare rasială.
- Instanțe superioare. Atunci când ofițerii comit o infracțiune sau o încălcare a dreptului civil sau administrativ, aceștia, ca simpli membri ai publicului, fac obiectul unei acțiuni înaintea instanțelor naționale.

4.4. Analiza comportamentală

Astfel cum se menționează în capitolul 2, pentru a se evita crearea profilurilor etnice discriminatorii, ofițerii ar trebui să își bazeze deciziile de acțiune pe factori specifici suspectului în cauză. În special, ofițerii ar trebui să se concentreze pe comportamentul unui individ pentru a stabili dacă „suspiciunea rezonabilă” sau un alt standard aplicabil a fost atins pentru efectuarea unei opriri. În continuare sunt prezentate studii de caz referitoare la formarea acordată ofițerilor în vederea dezvoltării capacității acestora de a reperă și analiza

⁽⁷⁶⁾ ASOCIAȚIA AUTORITĂȚILOR POLIȚIENEȘTI (2009).

comportamentul suspect, distrăgând atenția de la caracteristicile care pot invoca prejudecăți cum ar fi rasa, etnia sau religia.⁽⁷⁷⁾

STUDIUL DE CAZ 15: ȚĂRILE DE JOS

Programul de formare Caută, detectează și reacționează [Search Detect and React (SDR)]

Acest program de formare a fost desfășurat de Academia de Securitate Internațională și Combatere a terorismului pentru poliție și entitățile care asigură securitatea. Aplicarea programului SDR vizează asigurarea securității spațiilor publice și a evenimentelor de masă ca „instrument în vederea recunoașterii cazurilor de posibile violențe, perturbare a liniștii publice, operațiuni ilicite și atacuri mortale”⁽⁷⁸⁾, sporind competența personalului de securitate în crearea profilurilor comportamentale. Aceasta înseamnă că atenția este distrasă de la caracteristicile inalterabile cum ar fi culoarea pielii, concentrându-se din nou asupra comportamentului indivizilor în vederea justificării alegerilor legate de acțiunile poliției. Pe parcursul trainingului, ofițerii află cum reacționează în mod normal indivizii atunci când se află în anumite locații și care este metoda cea mai potrivită pentru a depista comportamentul deviant, suspect. În urma depistării acestor tipare comportamentale, ofițerii sunt ținuți să acționeze într-un mod adaptat. În majoritatea cazurilor, aceștia se vor adresa suspectului doar informal, fără a exercita vreo autoritate de poliție în mod oficial. Programul include componente de predare în clasă, aplicate și legate de formarea profesională. Programul SDR este aplicat în prezent pe Aeroportul Schiphol, precum și de către diferite unități ale poliției olandeze.⁽⁷⁹⁾

STUDIUL DE CAZ 16: REGATUL UNIT

Trainingul acordat Poliției Transporturi privind sistemul operațiunilor de filtraj prin evaluarea comportamentului (BASS)

Sistemul operațiunilor de filtraj prin evaluarea comportamentului, sau BASS, a fost inițial dezvoltat de Poliția statului Massachusetts din SUA și adaptat pentru a putea fi utilizat de către Poliția Transporturi din Regatul Unit. Trainingul se axează pe crearea unui profil comportamental al persoanelor

⁽⁷⁷⁾ Pentru analiza abordărilor similare din SUA, consultați HARRIS (2002), p. 8; SERVICIUL VAMAL AL SUA (2009).

⁽⁷⁸⁾ ACADEMIA DE SECURITATE INTERNAȚIONALĂ ȘI COMBATERE A TERORISMULUI, „The SDR™ (Search, Detect and React)™”, disponibil la: <http://www.sdr.org.il/index.html>.

⁽⁷⁹⁾ ACADEMIA DE SECURITATE INTERNAȚIONALĂ ȘI COMBATERE A TERORISMULUI, „The SDR™ (Search, Detect and React)™”, disponibil la: <http://www.sdr.org.il/index.html>.

aflate sub stres aflate în aeroporturi sau noduri de transport. Poliția statului Massachusetts a colaborat cu criminaliști pentru analiza înregistrărilor cu persoanele implicate în atacurile de la 11 septembrie aterizând și decolând de pe Aeroportul Logan din Boston înainte de producerea atacurilor. Aceștia au stabilit o serie de criterii pentru identificarea comportamentului afișat de indivizi atunci când se află în stare de stres în mulțimi, în timpul procedurii de check-in sau pe parcursul controalelor de securitate. Aceste criterii au fost adaptate utilizând informațiile colectate în urma atacurilor din 7 iulie din metroul londonez.

Toți ofițerii britanici din cadrul Poliției Transporturi (BPT) care au lucrat la rețeaua metroului londonez au beneficiat de instruirea privind SVEC, aceasta fiind în prezent extinsă la ofițerii care lucrează la rețeaua feroviară națională. Trainingul, care durează două zile, include cursuri, discuții și activități practice desfășurate atât în clasă, cât și în nodurile de transport. Aceasta subliniază că pentru teroriști nu există un profil rasial sau religios—atacurile recente au fost duse la îndeplinire de indivizi de toate etniile.

O evaluare internă desfășurată de BPT la 6 luni de la trainingul tuturor ofițerilor a arătat că nivelul calitativ al opririlor la metrou s-a îmbunătățit. Numărul efectiv de opriri s-a redus substanțial, în timp ce numărul arestărilor ca urmare a unei opriri a crescut semnificativ. De asemenea, colectarea informațiilor în urma opririlor s-a îmbunătățit. Reacțiile ofițerilor au fost apreciative la adresa instrumentelor practice oferite în cadrul instruirii.⁽⁸⁰⁾

4.5. Descrieri amănunțite ale suspecților și informații pertinente

Descrierile amănunțite ale suspecților pot contribui la evitarea riscului pe care îl prezintă crearea în mod ilegal a unui profil discriminatoriu. Descrierea unui suspect constă în informații personale cum ar fi culoarea pielii, a părului și a ochilor, înălțime, greutate și vestimentație, aceasta decurgând din descrierile furnizate de victima infracțiunii și de martorii oculari. O descriere adecvată a suspecților poate fi furnizată ofițerilor ca bază pentru efectuarea de opriri și percheziționări în sensul reținerii acestora. Cu toate acestea, atunci când ofițerii de poliție primesc o descriere foarte generală a suspectului, descriere care

⁽⁸⁰⁾ A se vedea, de asemenea, AUTORITATEA BRITANICĂ A POLIȚIEI TRANSPORTURI (2009), Procesul-verbal al reuniunilor Comitetului pentru strategia în domeniul comunicării și relațiilor cu părțile interesate din 20 ianuarie 2009 (punctul 9.1 pe ordinea de zi), pp. 2-3 și din 6 aprilie 2009 (punctul 8.3 pe ordinea de zi), p. 3.

conține rasa, etnia sau caracteristici similare, aceștia nu ar trebui să o utilizeze ca bază pentru operațiuni de tip oprire și percheziționare, care pot determina oprirea unui număr ridicat de persoane nevinovate care se întâmplă să prezinte aceleași caracteristici. Aceștia ar trebui să caute alte informații operaționale specifice pentru desfășurarea investigațiilor.

„Profilurile detaliate bazate pe factori dovediți statistic ca fiind asociați anumitor comportamente infracționale pot constitui instrumente eficiente pentru orientarea mai precisă a resurselor limitate ale organelor de aplicare a legii.”

Raportorul special al Organizației Națiunilor Unite pentru promovarea și protecția drepturilor omului în contextul combaterii terorismului, (Scheinin 2007) alineatul (33).

Informațiile pertinente pot contribui, la rândul lor, la reducerea riscului pe care îl prezintă crearea în mod ilegal a unui profil discriminatoriu. Atunci când acțiunile poliției se bazează pe informații deficiente și oportune, acestea sunt, de cele mai multe ori, obiective, fiind mai puțin probabil să se bazeze pe stereotipuri. Furnizarea unor informații actuale și detaliate ofițerilor, spre exemplu, în cadrul „briefingurilor” la începutul fiecărei ture, ar trebui să îngreudească libertatea de acțiune, oferindu-le acestora instrucțiuni cu privire la modul în care să își concentreze autoritatea în special asupra tiparelor infracționale actuale și asupra problemelor de securitate identificate. Îmbunătățirea calității și a modului de utilizare a informațiilor prin axarea pe factori comportamentali sau pe informații se dovedește mai eficientă atunci când este combinată cu supravegherea și monitorizarea sporită a exercitării autorității de către ofițeri.

4.6. Operațiuni desfășurate în mod corespunzător

Conform discuției de la capitolul 3, exercitarea operațiunii de oprire și percheziționare poate genera sentimente negative în rândul publicului. Acest lucru se traduce prin depunerea de eforturi pentru a reduce la minim o intervenție inutilă a poliției, pentru asigurarea transparenței procesului și pentru ca membrii publicului să fie tratați cu respect și demnitate. Pe lângă frecvența cu care poliția se concentrează asupra minorităților etnice, tratamentul aplicat de către ofițerii de poliție persoanei oprite (denumit adeseori „oprire corespunzătoare”) și motivele pentru efectuarea unei opriri s-au dovedit,

conform cercetărilor britanice, a fi principalele puncte de interes ale persoanelor oprite.⁽⁸¹⁾

Impactul negativ al opririlor repetate ale poliției este diminuat semnificativ atunci când conduita ofițerului de poliție este profesionistă și respectuoasă. În special, justificarea efectuării opririi crește nivelul de satisfacție legat de procedură. Asigurarea faptului că ofițerii de poliție sunt politicoși și oferă informațiile necesare reprezintă o politică de bază care, însă, nu este întotdeauna ușor de pus în aplicare. Dificultățile în ceea ce privește îmbunătățirea calității opririlor sunt uneori determinate de competențele limitate de comunicare ale ofițerilor de poliție, de incapacitatea de a formula motivul aplicării procedurii și, în unele cazuri, de necesitatea de a depăși ostilitățile create în cazul anumitor sectoare ale comunității. Desigur, asigurarea unei operațiuni corespunzătoare nu elimină crearea unui profil etnic, dar, în primul rând, îi poate obliga pe ofițerii de poliție să își confirme lor, precum și persoanei în cauză, faptul că etnia, rasa și religia nu au constituit motivele determinante pentru efectuarea opririi și, în al doilea rând, nu oferă un motiv persoanei oprite să considere că în spatele acțiunii există un motiv discriminatoriu. Prejudiciul creat de această practică se produce atunci când un individ consideră că s-a creat un profil etnic discriminatoriu – chiar dacă, în realitate, nu este cazul.

STUDIUL DE CAZ 17: REGATUL UNIT

Informarea persoanelor cu privire la motivul unei opriri și percheziții

Secțiunea 2 din PACE prevede garanții legale în ceea ce privește autoritatea de oprire și percheziționare. Înainte de a percheziționa o persoană sau un vehicul sau înainte de a reține o persoană sau a un vehicul în vederea efectuării unei percheziții, ofițerul de poliție trebuie să ia măsurile necesare pentru a aduce la cunoștința persoanei în cauză:

- numele său;
- denumirea secției de poliție de care aparține;
- obiectivul percheziției și
- motivul pentru care se efectuează percheziția.

De asemenea, persoanei trebuie să i se aducă la cunoștință faptul că are dreptul de a obține un raport a percheziției, precum și secția de poliție de la care să solicite raportul respectiv. Acronimul GO-WISELY (ACȚIONEAZĂ ÎNȚELEPT) este prezentat ofițerilor de poliție pentru a le reaminti responsabilitățile acestora în cadrul operațiunii de oprire și percheziționare:

⁽⁸¹⁾ HAVIS & BEST (2004).

[G]rounds for the search – Motivele percheziției
[O]bject of the search – Obiectul percheziției
[W]arrant card must be produced if in plain clothes – Polițistul trebuie să prezinte legitimația în cazul în care este îmbrăcat civil
[I]dentify, the PC must inform the suspect of his name – Ofițerul de poliție trebuie să se prezinte
[S]tation, the police station at which the constable works. – Secția de poliție unde activează polițistul.
[E]ntitlement to a copy of the search record – Dreptul la o copie a raportului de percheziție.
[L]egal power being used for detention. – Utilizarea autorității legale în caz de reținere.
[Y]ou are being detained for the purpose of a search. That is, the suspect must be told he is being detained. – Sunteți reținut (ă) în scopul efectuării unei percheziții. Adică, suspectul trebuie informat cu privire la faptul că este reținut.

STUDIUL DE CAZ 18: REGATUL UNIT

Poliția din Hertfordshire monitorizează calitatea operațiunilor

Formularele de oprire și percheziționare introduse de Poliția din Hertfordshire în luna aprilie a anului 2007 conțin o secțiune care permite persoanei oprite să înregistreze calitatea operațiunii. Poliția Hertfordshire reprezintă prima unitate de poliție din Regatul Unit care procedează astfel în mod sistematic. La sfârșitul operațiunii de oprire și percheziționare, ofițerii de poliție sunt obligați să adrese persoanei oprite următoarele întrebări:

„Considerând experiența de a fi oprit (ă) de poliția locală, cu care dintre următoarele puncte sunteți de acord:

- Am înțeles motivul pentru care am fost oprit (ă)? Da/Nu
 - Pe parcursul operațiunii, am fost tratat (ă) în mod profesionist, cu respect și demnitate? Da/Nu
- Vă rugăm semnați.”

STUDIUL DE CAZ 19: AUSTRIA

Formule de politețe

Legislația Austriei conține directive privind modul în care poliția trebuie să se adreseze membrilor publicului. Alineatul (5) punctul (2) al acestor directive prevede următoarele: „Organele care asigură siguranța publică se vor adresa în mod formal (de exemplu „Sie”) tuturor persoanelor care sunt în general numite

sau care solicită să fie numite astfel.”⁽⁸²⁾ Mai mult, Ministerul de Interne a emis un decret privind limbajul ofițerilor de poliție pentru a nu se crea impresia unui tratament discriminatoriu, umilitor, degradant sau bazat pe prejudecăți. Decretul din 7 august 2002 prevede că „...reputația și modul în care forțele de poliție sunt acceptate de către populație, precum și eficiența acestora în îndeplinirea atribuțiilor legate de serviciile de securitate depind în mare măsură de modul în care personalul responsabil pentru aplicarea legii tratează celelalte persoane, și, în special, persoanele de origine străină și membrii grupurilor expuse discriminării. Prin urmare, din această perspectivă, este absolut necesar ca, pentru o conduită profesională în timpul desfășurării activității, fiecare membru al serviciilor de securitate să utilizeze un limbaj și o exprimare care să nu creeze impresia unei proceduri discriminatorii, degradante, umilitoare sau bazate pe prejudecăți și/sau nici să nu permită vreunei persoane să considere că aceste motive fac parte din atitudinea obișnuită”.⁽⁸³⁾

Cu toate că existența acestor norme este, desigur, indispensabilă, introducerea unui mecanism de supraveghere a monitorizării aplicării acestora este la fel de importantă.

4.7. Considerații pentru viitor

În lumina antecedentelor Regatului Unit legate de abordarea problemei creării de profiluri etnice discriminatorii, numeroase dovezi și o literatură de specialitate considerabilă sunt disponibile în ceea ce privește contextul britanic. Se speră că, în viitor, vom putea fi martorii unui răspuns similar în alte state membre UE care se confruntă, în prezent, cu realitățile unei imigrații crescute, eforturilor reînnoite în combaterea terorismului și necesității unor practici polițienești mai eficiente.

Întrucât scopul prezentului ghid este de a oferi un instrument practic și util, FRA încurajează cititorii să publice pe site-ul său (<http://fra.europa.eu/>): dovezi, studii de caz, documente de acțiune și texte din literatura generală în legătură cu problemele abordate în cadrul ghidului.

⁽⁸²⁾ A se vedea Regulamentul privind orientările [(Richtlinien-Verordnung - RLV) StF: BGBl. Nr. 266/1993].

⁽⁸³⁾ Decretul Ministerului de Interne, Administrația Generală pentru Siguranța Publică din 7 august 2002 privind limbajul ofițerilor de poliție. (Erlaß des BMI, Generaldirektion für die öffentliche Sicherheit vom 07.08.2002, GZ 19.038/237-GD/01, betreffend Sprachgebrauch in der Exekutive).

Recapitularea câtorva puncte importante din ghid:

- Tratatul mai puțin favorabil arătat unei persoane în comparație cu alte persoane aflate într-o situație similară se numește discriminare. Această practică este ilegală în contextul efectuării de către poliție a operațiunii de oprire și percheziționare.
- Este acceptată referirea la rasa, etnia sau religia unei persoane, ca parte a descrierii amănunțite a unui suspect în legătură cu o infracțiune concretă. Rasa, etnia sau religia pot fi, de asemenea, luate în considerație atunci când există informații specifice privind o anumită infracțiune.
- Decizia de a opri și percheziționa o persoană, justificată exclusiv sau în principal de rasa, etnia sau religia persoanei în cauză, poate fi descrisă ca reprezentând crearea unui profil etnic discriminatoriu și este ilegală.
- Ofițerii de poliție trebuie să pună accentul pe factorii definitorii pentru un individ, care îl evidențiază ca suspect concret. Factorii respectivi trebuie să se axeze pe comportamentul unui individ. „Comportamentul” nu trebuie să includă trăsături fizice.
- Crearea unui profil etnic discriminatoriu poate avea efecte negative asupra relațiilor cu comunitatea și, în consecință, poate afecta alte metode de menținere a ordinii publice care se bazează pe cooperarea și încrederea publicului. Există, de asemenea, dovezi conform cărora crearea unui profil etnic discriminatoriu pare să fie ineficientă atunci când este analizată în lumina „ratei de reușită” ce rezultă dintr-o oprire; și anume, dacă oprirea respectivă a determinat o arestare și/sau o punere sub acuzare.
- Pentru a reduce riscul creării unui profil etnic discriminatoriu, ofițerii de poliție trebuie să fie instruiți corespunzător. Instruirea trebuie să fie însoțită de monitorizarea de către superiori a efectuării operațiunilor de oprire și percheziționare.
- Monitorizarea operațiunilor de oprire și percheziționare presupune colectarea de date dezagregate din punct de vedere rasial pentru a înțelege clar măsura în care autoritățile sunt exercitate în mod proporțional cu distribuția populației. Acest lucru este esențial și pentru a susține acuzațiile privind discriminarea indirectă de către forțele de ordine.
- În momentul colectării datelor referitoare la etnie, protecția vieții private trebuie asigurată în mod corespunzător; și anume, trebuie să se asigure anonimatul și să se obțină acordul informat al persoanelor care fac subiectul unei opriri și percheziționări pentru colectarea datelor acestora în scop statistic.

Bibliografie

Site-uri internet

Agencia pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene:

<http://www.fra.europa.eu>

Comitetul de miniștri al Consiliului Europei:

<http://www.coe.int/cm>

Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței:

<http://www.coe.int/ecri>

Curtea Europeană a Drepturilor Omului:

<http://www.echr.coe.int>

Curtea Europeană de Justiție:

<http://www.curia.eu>

Legislația Uniunii Europene:

<http://eur-lex.europa.eu/>

Parlamentul European:

<http://www.europarl.europa.eu>

Înaltul Comisar pentru Drepturile Omului al Organizației Națiunilor Unite:

<http://www.ohchr.org>

Documente oficiale

Organizația Națiunilor Unite

SCHEININ M., RAPORTOR SPECIAL AL ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE PENTRU PROMOVAREA ȘI PROTECȚIA DREPTURILOR OMULUI ÎN CONTEXTUL COMBATERII TERORISMULUI „Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights while countering terrorism” (*Raport al raportorului special pentru promovarea și protecția drepturilor omului în contextul combaterii terorismului*), UN Doc. A/HRC/4/26, 29 ianuarie 2007

COMITETUL PENTRU ELIMINAREA DISCRIMINĂRII RASIALE AL ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE, „Concluding Observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination on Austria” (*Observații finale ale Comitetului pentru eliminarea discriminării rasiale cu privire la Austria*), UN Doc. CERD/C/60/CO/1, 21 mai 2002

COMITETUL PENTRU ELIMINAREA DISCRIMINĂRII RASIALE AL ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE, Observația generală nr. 31, „The Prevention of Racial Discrimination in the Administration and Functioning of the Criminal Justice System” (*Prevenirea discriminării rasiale în administrarea și funcționarea sistemului de justiție penală*), alineatul (20), UN Doc. A/60/18 (SUPP), 3 octombrie 2005

COMITETUL PENTRU DREPTURILE OMULUI AL ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE, „General Comment No. 29, States of Emergency” (*Observația generală nr. 29, Stări de urgență*), UN Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, 31 august 2001

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa

OFICIUL ÎNALTULUI COMISAR PENTRU MINORITĂȚI NAȚIONALE, „Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies” (*Recomandări privind activitatea polițienească în societățile multi-etnice*), 2006, disponibil la: <http://www.osce.org/documents/>

Consiliul European

COMITETUL DE MINIȘTRI AL CONSILIULUI EUROPEI, „Recommendation Rec (2001)10 on the European Code of Police Ethics, 19 September 2001 and Explanatory Memorandum” (*Recomandarea Rec (2001)10 privind Codul european de etică al poliției*), 19 septembrie 2001 și expunerea de motive, disponibilă la http://www.coe.int/t/cm/adoptedTexts_en.asp

COMISARUL PENTRU DREPTURILE OMULUI AL CONSILIULUI EUROPEI, „Protecting the right to privacy in the fight against terrorism” (*Protejarea dreptului la viața privată în contextul luptei împotriva terorismului*), document tematic, CommDH/Issue paper (2008)3, disponibil la http://www.coe.int/t/commissioner/WCD/Search_en.asp#

COMISARUL PENTRU DREPTURILE OMULUI AL CONSILIULUI EUROPEI, „Stop and Searches on ethnic or religious grounds are not effective” (*Opririle și percheziționările pe criterii etnice sau religioase nu sunt eficiente*), Opinie din 20 iulie 2009, disponibilă la: http://www.coe.int/t/commissioner/Viewpoints/default_en.asp

ECRI (COMISIA EUROPEANĂ ÎMPOTRIVA RASISMULUI ȘI INTOLERANȚEI), Recomandare generală privind politica nr. 11 privind combaterea rasismului și discriminării rasiale în activitatea polițienească, 29 iunie 2007, Doc. CRI (2007)39

Uniunea Europeană

CONSILIUL EUROPEAN, Decizia-cadru 2008/977/JHA a Consiliului din 27 noiembrie 2008 privind protecția datelor cu caracter personal prelucrate în cadrul cooperării polițienești și judiciare în materie penală, Jurnalul Oficial L 350, 30.12.2008, p 60

OBSERVATORUL EUROPEAN AL FENOMENELOR RASISTE ȘI XENOFUBE, „Percepții asupra discriminării și islamofobiei: Vocile membrilor comunităților musulmane din Uniunea Europeană”, 2006, disponibil la <http://fra.europa.eu>

PARLAMENTUL EUROPEAN, Recomandarea Parlamentului European adresată Consiliului privind problema elaborării de profiluri, în special pe baza apartenenței etnice și rasiale, în cadrul luptei împotriva terorismului, ordinii publice, imigrației, controalelor vamale și la frontieră, P6_TA-PROV (2009)0314 disponibilă la: <http://www.europarl.europa.eu/RegWeb/application/registre>

PARLAMENTUL EUROPEAN, Rezoluția din 20 noiembrie 2008 referitoare la propunerea de decizie-cadru a Consiliului privind utilizarea registrului cu numele pasagerilor (PNR) în scopul aplicării legii, JO C 16E , 22.1.2010, disponibilă la <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:016E:0044:0049:EN:PDF>

COMISIA EUROPEANĂ, Comunicarea privind aplicarea Directivei 2000/43/CE (COM (2006) 643), disponibilă la <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0643:FIN:EN:PDF>

AGENȚIA PENTRU DREPTURI FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE, „Avizul Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene referitor la propunerea de decizie-cadru a Consiliului privind utilizarea datelor din registrul cu numele pasagerilor (PNR) în scopul aplicării legii”, 28 octombrie 2008

AGENȚIA PENTRU DREPTURI FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE, „EU-MIDIS – Sondajul privind Minoritățile și Discriminarea în Uniunea Europeană – Raportul privind principalele rezultate”, 2009, disponibil la: http://fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/index_en.htm

AGENȚIA PENTRU DREPTURI FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE, „EU-MIDIS – Sondajul privind Minoritățile și Discriminarea în Uniunea Europeană – Raport Date în Obiectiv – Aplicarea legii și minoritățile”, 2010, disponibil la: http://fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/index_en.htm

Avizul Autorității Europene pentru Protecția Datelor cu privire la Comunicarea Comisiei către Parlamentul European și Consiliu privind un spațiu de libertate, securitate și justiție în serviciul cetățenilor, 2009/C 276/02, disponibil al <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:276:0008:0020:EN:PDF>

Nivel național

ASOCIAȚIA AUTORITĂȚILOR POLIȚIENEȘTI, „Stop and Search, Know Your Rights Leaflet” (*Broșura Oprire și percheziționare, Cunoaște-ți drepturile*), 2009, disponibil la: <http://www.mpa.gov.uk>

AUTORITATEA POLIȚIENEASCĂ DIN DOMENIUL TRANSPORTURILOR DIN REGATUL UNIT, „Minutes of Stakeholder Relations and Communications Strategy Committee Meetings of 20 January 2009” (*Procesul-verbal al reuniunilor Comitetului pentru strategia în domeniul comunicării și relațiilor cu părțile interesate din 20 ianuarie 2009*), disponibil la: <http://www.btpa.police.uk>

AUTORITATEA POLIȚIENEASCĂ DIN DOMENIUL TRANSPORTURILOR DIN REGATUL UNIT, „Minutes of Stakeholder Relations and Communications Strategy Committee Meetings of 6 aprilie 2009” (*Procesul-verbal al reuniunilor Comitetului pentru strategia în domeniul comunicării și relațiilor cu părțile interesate din 6 aprilie 2009*), disponibil la: <http://www.btpa.police.uk>

CENTRE D’ANALYSE STRATÉGIQUE, „Enquête sur les Violences Urbaines – Comprendre les Emeutes de Novembre 2005 : les Exemples de Saint-Denis et d’Aulnay-Sous-Bois”, Rapports et documents no4 – 2006, disponibil la: http://www.strategie.gouv.fr/article.php3?id_article=353

HOME OFFICE (MINISTERUL DE INTERNE DIN REGATUL UNIT), „The Stephen Lawrence Inquiry: Report of an Inquiry by Sir William Macpherson of Cluny” (*Ancheta Stephen Lawrence: Raport de anchetă elaborat de Sir William Macpherson of Cluny*), Cm 4262-I, februarie 1999, disponibil la: <http://www.archive.official-documents.co.uk/>

COMISIA PENTRU AFACERI INTERNE A CAMEREI COMUNELOR, „The Macpherson Report – Ten Years On” (*Raportul Macpherson – După zece ani*), al 12-lea raport al sesiunii 2008–09, 22 iulie 2009, disponibil la: <http://www.publications.parliament.uk>

ACADEMIA DE SECURITATE INTERNAȚIONALĂ ȘI COMBATERE A TERORISMULUI, „The SDR™ (Search, Detect and React)™”, disponibil la: <http://www.sdr.org.il/index.html>

POLIȚIA METROPOLITANĂ, „Section 44 Terrorism Act 2000 standard Operating Procedures 2007, Issue 1.1” (*Articolul 44 din Legea privind terorismul din 2000, Proceduri operaționale standard, 2007, ediția 1.1.*), disponibil la: http://www.met.police.uk/foi/pdfs/policies/stop_and_search_s44_tact_2000_sop.pdf

MINISTERUL JUSTIȚIEI, „Statistics on Race and the Criminal Justice system 2007/2008” (*Statistici privind rasa și sistemul justiției penale*), aprilie 2009, disponibil la <http://www.justice.gov.uk/publications/statistics.htm>

MINISTERUL JUSTIȚIEI, „Statistics on Race and the Criminal Justice System 2006/7” (*Statistici privind rasa și sistemul justiției penale*), iulie 2008, disponibil la <http://www.justice.gov.uk/publications/statistics.htm>

AGENȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ÎMBUNĂTĂȚIREA ACTIVITĂȚII POLIȚIEI, „Advice on Stop and Search in Relation to Terrorism”, (*Recomandare privind oprirea și percheziționarea în relație cu terorismul*), 2008, disponibil la: http://www.npia.police.uk/en/docs/Stop_and_Search_in_Relation_to_Terrorism_-_2008.pdf

COMISIA PENTRU DREPTURILE OMULUI ONTARIO, „Inquiry Report, Paying the Price, The Human Cost of Racial Profiling” (*Raport de anchetă, A suporta consecințele: Costul creării profilurilor rasiale*), 2003, disponibil la: <http://www.ohrc.on.ca/en/resources>

SCARMAN, G. S, LORD (1981), „The Scarman Report: The Brixton Disorders, 10-12 April 1981” (*Raportul Scarman: Incidentele din Brixton, 10-12 aprilie 1981*), Home Office, Londra, HMSO, 1981

SERVICIUL VAMAL AL SUA, „Better Targeting of Airline Passengers for Personal Searches Could Produce Better Results, Fiscal Year 1998” (*O orientare mai eficace a perchezițiilor pasagerilor aerieni ar putea produce rezultate mai bune*), 1998, GAO/GGD-00-38, disponibil la: <http://www.gao.gov/>

DEPARTAMENTUL DE JUSTIȚIE AL SUA, DIVIZIA PENTRU DREPTURI CIVILE, „Guidance Regarding the Use of Race by Federal Law Enforcement Agencies” (*Orientări privind utilizarea rasei de către forțele de ordine federale*), 2003, disponibil la <http://www.usdoj.gov>

Publicații academice

BEST D., STRANG J., BESWICK T. & GOSSOP M., „Assessment of a Concentrated, High-Profile Police Operation. No Discernible Impact on Drug Availability, Price or Purity” (*Evaluarea unei operațiuni polițienești concentrate, la nivel înalt. Niciun impact vizibil asupra existenței, prețului sau purității drogurilor*), 41 *British Journal of Criminology* (2001)

COHEN J., GORR W. AND SINGH P., „Estimating Intervention Effects in Varying Risk Settings: Do Police Raids Reduce Illegal Drug Dealing at Nuisance Bars?” (*Estimarea efectelor intervenției în contexte cu risc variabil: Conduc raidurile poliției la reducerea traficului de droguri în baruri?*), 41.2 *Criminology* (2003)

DELSOL R. AND SHINER M., „Regulating Stop and Search: A Challenge for Police and Community Relations in England and Wales” (*Reglementarea opririi și percheziționării: O provocare pentru poliție și relațiile comunitare în Anglia și Țara Galilor*), 14.3 *Critical Criminology* (2006)

DE SCHUTTER O. AND RINGELHEIM J., „Ethnic Profiling: A rising Challenge for European Human Rights Law” (*Crearea profilurilor etnice: o provocare pentru legislația europeană privind drepturile omului*), 71.3 *Modern Law Review*, 358-384

DINANT J.–M., LAZARO C., POULLET Y., LEFEVER N. AND ROUVROY A., „Application of Convention 108 to the Profiling Mechanism - Some ideas for the future work of the consultative committee” (*Aplicarea Convenției 108 la mecanismul de crearea a profilurilor – anumite idei privind activitatea viitoare a comitetului consultativ*) (T-PD), Doc. T-PD (2008)01, disponibil la http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/data_protection/documents/

REȚEAUA DE EXPERTI INDEPENDENȚI ÎN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI A UNIUNII EUROPENE (2006), „Aviz privind crearea profilurilor etnice”, CFR-CDF.Opinion4.2006, disponibil la http://ec.europa.eu/justice_home/cfr_cdf/list_opinions_en.htm

GOODEY J (ed.), 14.3 *Critical Criminology* (2006), (ediție specială privind crearea profilurilor etnice)

GROSS S. R. & LIVINGSTON D., „Racial Profiling Under Attack” (*Critica alcătuirii profilurilor etnice*), 102.5 *Columbia Law Review* (2002)

HARCOURT B., „Rethinking Racial Profiling: A Critique of the Economics, Civil Liberties, and Constitutional Literature, and of Criminal Profiling More Generally” (*Regândirea creării profilurilor rasiale: o critică a literaturii economice, a celei privind libertățile civile și a celei constituționale și a creării porfilurilor penale în general*), 71.4 *University of Chicago Law Review* (2004)

HARRIS D. (2002), „Flying while Arab: Lessons from the Race Profiling Controversy” (*Zborul cu avionul pentru un cetățean arab: lecții învățate în urma controversei profilurilor rasiale*), 6.1 *Civil Rights Journal*, (iarna 2002) 8 disponibil la: <http://www.usccr.gov/pubs/pubsndx.htm>

HARRIS D. (2002), „Profiles in Injustice; Why Racial Profiling Cannot Work” (*Profiluri în injustiție; de ce nu poate funcționa metoda creării profilurilor rasiale*), The New Press, 2003

HAVIS S. & BEST D., „Stop and Search Complaints (2000-2001)” (*Plângeri privind opririle și perchezițiunile (2000-2001)*), Londra: Police Complaints Authority, 2004, disponibil la: <http://www.ipcc.gov.uk>

HILDEBRANDT M. & GUTWIRTH S. (ed.), „Profiling the European Citizen: Cross Disciplinary Perspectives” (*Crearea profilului etnic al cetățeanului european: perspective interdisciplinare*) Springer, 2008, Dordrecht

HILL E. (2002), „An Evaluation of Racial Profiling Data Collection and Training” (*O evaluare a colectării de date și a trainingului în materia creării profilurilor etnice*), Oficiul pentru analiză legislativă, Disponibil la: http://www.lao.ca.gov/2002/racial_profiling/8-02_racial_profiling.pdf

McCLUSKEY J. D., MASTROFSKI S. D., AND PARKS R. B., „To acquiesce or rebel: Predicting citizen compliance with police requests” (*Acceptare sau rebeliune: estimarea conformității cetățenilor cu cerințele politicii*), 2.3 Police Quarterly (1999), disponibil la: <http://pqx.sagepub.com>

MILLER J., BLAND N AND QUINTON P., „The Impact of Stops and Searches on Crime and the Community” (*Impactul opririlor și perchezițiilor asupra infracțiunilor și comunității*), Police Research Series Paper, 2000, Number 127, Home Office, disponibil la: <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/policerspubs1.html>

MILLER J., DAVIS R.C., HENDERSON N.J., MARCOVIC J. & ORTIZ C.W. raport: „Measuring Influences on Public Opinion of the Police Using Time-Series Data” (*Măsurarea influenței asupra opiniei publice a utilizării de către poliție a datelor privind seriile cronologice*), 5 Police Quarterly (2005), disponibil la: <http://pqx.sagepub.com>

MILLER J., GOUNEV P., PAP A.L., WAGMAN D., BALOGI A., BEZLOV T., SIMONOVITS B. & VARGHA L., „Racism and Police Stops: Adapting US and British Debates to Continental Europe” (*Rasismul și opririle de către poliție: adaptări ale rezultatelor dezbaterilor din Regatul Unit și SUA în Europa continentală*), 5.3 European Journal of Criminology (2008), disponibil la: <http://euc.sagepub.com>

MODOOD T., BERTHOUD R., LAKEY J., NAZROO J., SMITH P., VIRDEE S. & BEISHON S., „Ethnic Minorities in Britain Diversity and Disadvantage: Fourth National Survey of Ethnic Minorities” (*Minorități etnice în diversitatea britanică și dezavantaje: al patrulea sondaj al minorităților etnice*), Institutul pentru Studii ale Poliției, 1997

MORGAN R., NEWBURN T., „The Future of Policing” (*Viitorul activității polițienești*), Clarendon Press/Oxford University Press, 1997

PHILLIPS C. AND BOWLING B. „Racism, Ethnicity, Crime and Criminal Justice” (*Rasism, etnicitate, infracționalitate și justiție penală*) în MAGUIRE M., MORGAN B. & REINER R. (ed.), „The Oxford Handbook of Criminology” (*Manualul Oxford de criminologie*), a treia ediție, 2002, Oxford University Press

QUINTON P., BLAND N. & MILLER J. (2000), „Police Stops, Decision-Making and Practice” (*Opririle poliției, luarea deciziilor și practici*), Police Research Series, Paper 130, Home Office, disponibil la: <http://www.homeoffice.gov.uk/>

ROSENBAUM D. P., SCHUCK D. A., COSTELLO S. K., HAWKINS D. F., & RING M. K., „Attitudes Toward the Police: The effects of Direct and Vicarious Experience” (*Atitudini față de poliție: efectele experiențelor directe și injuste*), 8 Police Quarterly (2005)

SHERMAN L. W., „Police crackdowns: Initial and residual deterrence” (*Ațiuni în forță ale poliției: descurajarea inițială și reziduală*) în TONRY M., & MORRIS N. (ed.), „Crime and justice: A review of research” (*Crimă și justiție: o analiză a cercetării*), volumul 12, University of Chicago Press (1990)

SHUFORD, R. T. „Civil Rights in the Next Millennium: Any way you slice it: Why Racial Profiling is Wrong” (*Drepturile civile în mileniul următor: oricum am privi lucrurile: de ce greșim atunci când alcătuim un profil etnic*); 18 St. Louis University Public Law Review, pp. 371-385

SIMON, P., „Ethnic statistics and data protection in the Council of Europe countries” (*Statistici etnice și protecția datelor în țările membre ale Consiliului Europei*). Raport de studiu. Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței, noiembrie 2007, disponibil la: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/Themes/Ethnic_statistics_and_data_protection.pdf

SPITZER E., Procuror General al statului New York, „The New York City Police Department’s “Stop and Frisk” Practices: A Report to the People of the State of New York” (*Practicile de oprire și percheziționare ale Departamentului de Poliție al orașului New York: un raport adresat populației statului New York*), 1999

STONE V. & PETTIGREW N., „The views of the public on stops and searches” (*Opiniile publicului privind opririle și percheziționările*), Home Office Policing and Reducing Crime Unit, Police Research Series, Paper 129, 2000, disponibil la: <http://www.homeoffice.gov.uk>

VAN DER TORRE E.J. AND FERWERDA H.B., „Preventief fouilleren, Een analyse van het proces en de externe effecten in tien gemeenten”, (*Percheziționarea preventivă, o analiză a procesului și efectele externe în zece municipalități*), The Hague: Beke: Arnhem, Politie & Wetenschap, Zeist, 2005

WEITZER R, TUCH S.A., „Determinants of Public Satisfaction with the Police” (*Factorii determinanți ai satisfacției publicului față de activitatea poliției*), 8,3 Police Quarterly (2005), disponibil la: <http://pqx.sagepub.com>

WRENCH J., „Diversity Management and Discrimination: Immigrants and Ethnic Minorities in the EU” (*Gestionarea diversității și discriminarea: imigranții și minoritățile etnice în UE*), Ashgate, Aldershot 2007

ZERBES I., 'Das Urteil des deutschen Bundesverfassungsgerichts zur Online-Durchsuchung und Online-Überwachung, Grundrechtlicher Schutz der Vertraulichkeit und Integrität informationstechnischer Systeme - auch in Österreich', ÖJZ 2008/89

Publicații ale ONG-urilor

AMNESTY INTERNATIONAL (2009), „Victim or Suspect – A Question of Colour. Racist Discrimination in the Austrian Justice System” (Victimă sau suspect - O chestiune de culoare. Discriminarea rasială în sistemul de justiție austriac). Disponibil la <http://www.amnesty.org>

ENAR (REȚEAUA EUROPEANĂ ÎMPOTRIVA RASISMULUI), Fișă informativă 40, Crearea profilurilor etnice, iunie 2009, disponibil la http://www.enar-eu.org/Page_Generale.asp?DocID=15289&la=1&langue=EN

OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE, „Ethnic Profiling in the European Union: Pervasive, Ineffective and Discriminatory” (Crearea profilului etnic în Uniunea Europeană: O practică răspândită, ineficientă și discriminatorie), Open Society Institute, New York, 2009 disponibil la http://www.soros.org/initiatives/justice/articles_publications

OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE, „Addressing Ethnic Profiling by Police - A Report on the Strategies for Effective Police Stop and Search Project” (Abordarea creării profilurilor etnice de către poliție – un raport privind strategiile pentru un proiect eficient de oprire și percheziționări al poliției), Open Society Institute, New York, 2009 disponibil la http://www.soros.org/initiatives/justice/articles_publications

OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE, „Profiling Minorities: A study of Stop and Search Practices in Paris” (Crearea profilurilor minorităților: un studiu privind practicile de oprire și percheziționare în Paris), Open Society Institute, New York, 2009, disponibil la: http://www.soros.org/initiatives/justice/articles_publications

OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE, „I can stop whoever I want – Police Stops of Ethnic Minorities in Bulgaria, Hungary and Spain” (Pot opri pe oricine doresc – oprirea de către poliție în rândul minorităților etnice în Bulgaria, Ungaria și Spania), Open Society Institute, New York, 2007, disponibil la: http://www.soros.org/initiatives/justice/articles_publications

Instrumente legislative

Uniunea Europeană

Directiva UE 2000/43/CE de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică, Jurnalul Oficial L 180, 19.7.2000, p 22

Directiva UE 2000/78/CE de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă, Jurnalul Oficial L 303, 02.12.2000, p 16

Directiva UE 2004/113/CE de aplicare a principiului egalității de tratament între femei și bărbați privind accesul la bunuri și servicii și furnizarea de bunuri și servicii, Jurnalul Oficial L 373, 21.12.2004, p. 37

Directiva UE 2002/73/CE de modificare a Directivei 76/207/CEE a Consiliului privind punerea în aplicare a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în ceea ce privește accesul la încadrarea în muncă, la formarea și la promovarea profesională, precum și condițiile de muncă, Jurnalul Oficial L 269, 5.10.2002, p. 15

Directiva UE 2006/54/CE privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă și de muncă (reformă), Jurnalul Oficial L 204 26.7.2006, p. 23

Austria

BMI, Generaldirektion für die öffentliche Sicherheit, Erlas betreffend Sprachgebrauch in der Exekutive, 2002GZ 19.038/237-GD/01

Verordnung des Bundesministers für Inneres, mit der Richtlinien für das Einschreiten der Organe des öffentlichen Sicherheitsdienstes erlassen werden (Richtlinien-Verordnung - RLV) StF: BGBl. Nr. 266/1993

Regatul Unit

Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) and accompanying Codes of Practice (*Legea privind poliția și probele penale din 1984 (PACE) și codurile de practică însoțitoare*), disponibile la: <http://police.homeoffice.gov.uk>

Legea privind terorismul din 2000, disponibilă la <http://www.opsi.gov.uk>

Cauze

CEDO

Cauza nr. 9214/80 *Abdulaziz, Cabales și Balkandali/Regatul Unit*, CEDO, 28 mai 1985

Cauza nr. 51346/99, *Cissé/Franța* (Admisibilitate) CEDO, 16 ianuarie 2001

Cauza nr. 57325/00, *D.H./ Republica Cehă*, CEDO, 13 noiembrie 2007

Cauza nr. 33401/02, *Opuz/Turcia*, CEDO, 9 iunie 2009

Cauza nr. 15766/03, *Oršuš și alții/Croația*, CEDO, 17 iulie 2008

Cauza nr. 55762/00, *Timishev/Rusia*, CEDO, 13 decembrie 2005

Cauza nr. 4158/05, *Gillan și Quinton/United Kingdom* CEDO, 12 ianuarie 2010

CEJ

Cauza 170/84 *Bilka-Kaufhaus GmbH/Karin Weber von Hartz*, Rec. 1986, 1607

Cauza C-167/97 *Seymour-Smith și Perez*, Rec. 1999, I-623

Cauza C-256/01 *Allonby/Allonby/Accrington & Rossendale College și alții*, Rec. 2004, I-873

Cauza C- 300/06 *Voß/Land Berlin*, Rec. 2007, I-10573

Comitetul pentru drepturile omului al Organizației Națiunilor Unite

Comunicarea nr. 1493/2006, *Rosalind Williams Lecraft/Spania.*, 30 iulie 2009

Național

Canada

The Queen/Campbell, Tribunalul Quebec (Divizia Penală), nr. 500-01-004657-042-001, hotărârea din 27 ianuarie 2005, disponibilă la <http://www.jugements.qc.ca/>

Germania

BVerfGE 115,320: BVerfG 518/02 din 4 aprilie 2006, disponibil la <http://www.bundesverfassungsgericht.de>

Regatul Unit

Comisia pentru egalitate de șanse/Directorul pentru Educație [2001] HKLRD 690

R v Ofițerul pentru imigrație din cadrul Aeroportului din Praga et al, ex p. Centrul European pentru Drepturile Romilor et al. [2004] UKHL 55

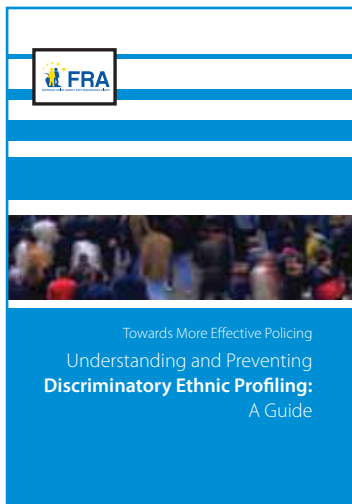
R (privind acțiunea Gillan et al./Comisarul Poliției Metropolitane et al. [2006] UKHL 12

Ghidul FRA *pentru înțelegerea și prevenirea creării profilurilor etnice discriminatorii* oferă un studiu aprofundat al practicilor de creare a profilurilor etnice în contextul aplicării legii, căutând, în același timp, să îmbunătățească înțelegerea cititorului cu privire la fundamentele teoretice și practice ale conceptului. Deoarece publicația este concepută în primul rând drept ghid pentru funcționarii la nivel de conducere în secțiile de poliție, un accent considerabil este pus pe contextul activităților polițienești.

Prin includerea studiilor de caz și a exemplelor practice, ghidul devine o resursă practică valoroasă pentru profesioniștii din domeniul aplicării legii.

Ghidul explică situațiile în care crearea profilurilor pe criterii rasiale, etnice sau religioase pot constitui conduită discriminatorie și situațiile în care aceasta este admisă și examinează efectele negative ale creării profilurilor etnice discriminatorii. De asemenea, ghidul evidențiază impactul negativ ale unei astfel de practici asupra operațiunilor polițienești eficiente.

Aceste două rapoarte ale Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA) analizează subiecte strâns legate care se ocupă cu relația dintre poliție și minorități.

Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene

**În sprijinul unor practici polițienești mai eficiente
Ghid pentru înțelegerea și prevenirea creării profilurilor etnice discriminatorii**

Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene

2010 — 80 p. — 14,8 x 21 cm

ISBN 978-92-9192-495-0

doi:10.2811/42384

Drepturi de autor fotografic (copertă): Frédéric Cirou/PhotoAlto

■ Oficiul pentru Publicații

ISBN 978-92-9192-495-0

9 789291 924950